Poštarina plaćena u gotovom.

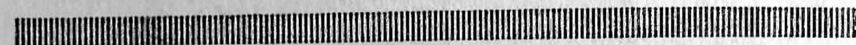
ŽIVOT

G. XIII. PROSINAC 1932. BR. 10.

Sadržaj

IZLAZI U ZAGREBU DESET PUTA NA GODINU.

Uredništvo i uprava »ŽIVOTA«: Zagreb I 147, Palmotićeva 31.
Urednik Karlo Grimm D. I.
Pretplata 50 Dinara. Omladini 30 Dinara.
Pojedini broj 5 dinara.

ŽIVOT

Godište XIII.

1932.

Izdali

SVEĆENICI DRUŽBE ISUSOVE U ZAGREBU.

ZAGREB 1932.

Tiskom „Glasnika presv. Srca Isusova".

SADRŽAJ »ŽIVOTA« ZA GODINU 1932. (XIII).

I. Rasprave i članci.

II. Bilješke. - Po svijetu.

III. Fiat lux!

IV. Književnost.

V. Hrvatska bibliografija.

VI. Razno.

SURADNICI

»Života« u godini 1932.

SINTEZA KAT. AKCIJE I KAT. POKRETA

Opaska uredništva: Ovaj načelni članak napisan je kao uvod za drugi, koji će nam opisati Kat. Akciju i Kat. Pokret u katoličkoj Belgiji.

PRIJE enciklike »Ubi Arcano« postojali su u raznim zemljama jedinstveni lajički katolički pokreti, koji su išli za obnovom ljudskoga društva u Kristu i obuhvaćali u svojem programu i religiozno-kulturni i gospodarsko-politički dio te obnove, dakle obnovu vremenitih interesa na temelju vječnih.

Taj je pokret nastao kao reakcija na činjenicu, da su lajici najprije zapustili vječne interese, iznevjerili se Kristu u svojemu privatnom životu, a onda gradili i javni život na negativnom temelju, bez Boga. Razvijali su znanost bez Boga, i prema načelima te lažne znanosti uređivali javni život. Posljedica je bila sve veća razvratnost javnoga socijalnog i državnog poretka.

Da se javni život čovječanstva spase od propasti i povrati svojemu jedinom realnom temelju, Kristu, okupili su se Kristu vjerni lajici, da javni život natrag osvoje za Krista i urede ga prema Kristovim načelima. Dakle je prvotna svrha tih pokreta bila spasti samo javni život pobijajući u jednu ruku njegove naopake znanstvene temelje i braneći apologetskim načinom vjerska načela u tom pogledu, a u drugu ruku nastojeći pozitivno utjecati na popravak javnih prilika pomoću organizacije. Privatni je pak život bio privatna stvar. Uzimalo se kao samo po sebi razumljivo, da će oni, koji brane vjerske interese u javnom, biti za njih zauzeti i u svojem privatnom životu.

No jer se sve više opažalo, da i mi sami gradimo na labavim temeljima, ako ističemo samo načela, a ne brinemo se i za privatni život po tim načelima, počeo se sve više isticati religiozni pokret. Ljudi su uviđali, da na koncu konca sve puno više ovisi o milosti negoli o našem nastojanju, pa se počela sve više isticati potreba molitve i duhovnog života. Provodila se dakle ujedno i religiozno-moralna akcija.

No time se presizalo u isključivo crkveno područje. Jedino je Crkvi predana od Boga misija religiozno-moralno uzgajati narod. A budući da se kultura ne da odijeliti od vjere, nego sačinjava s njom jedan jedinstveni svjetovni nazor, u isključivu misiju Crkve ide nesamo religiozni, nego i religiozno-kulturni pokret. Nemoguć je dakle lajički religiozno-kulturni pokret mimo Crkve. Taj ide u direktnu kompetenciju crkvene vlasti.

To je razlog, zašto je danas religiozno-kulturni lajički pokret odijeljen od gospodarsko-političkog i podvrgnut crkvenoj vlasti u Kat. Aciji. Kat. je Akcija prema tomu sastavni dio hijerarhijskog, crkvenog apostolata. Pored nje i izvan nje postoji Kat. Pokret, kojemu je jedina svrha obnoviti javni život po vjerskim načelima. Zato ga mi u ovom članku pišemo velikim slovima jednako kao i Kat. Akciju za razliku od dosadašnjega jedinstvenog religiozno-kulturno-socijalno-političkog kat. pokreta.

No budući da se javni život ne da posve odijeliti od privatnoga vjerskog života, te jer je, ukoliko se ne da od njega odijeliti, moguća među njima sinteza, to ćemo ovu sintezu pokušati podati u ovom članku. To i jest uostalom razlog, što su dosad postojali gotovo posvuda jedinstveni kat. pokreti.

Podjela kat. pokreta na Kat. Akciju i na Kat. Pokret.

Dosadašnji su jedinstveni kat. pokreti bili samostalna lajička organizacija. Na njih je Crkva imala samo indirektan utjecaj, t. j. bila je sudac u stvarima vjere i morala. Sama pak religiozno-kulturno-socijalno-politička akcija tih pokreta bila je autonomna. Činjenica pak, da su se u te lajičke pokrete okupljali i svećenici, ne kao službeni reprezentanti Crkve, kojoj bi u religiozno-kulturnoj akciji pripadalo vodstvo, nego kao s lajicima ravnopravni članovi, bila je kritična. Prijetila je dvostruka pogibelj: Prvo, da ti pokreti postanu crkva u Crkvi, u kojoj će lajici voditi glavnu riječ, a svećenici služiti samo kao sredstvo, te svojom teološkom spremom omoguće svestrani uspjeh. Drugo, da se svećenici, okupljeni ovako s lajicima u zajedničkom pokretu, koji je bio izvan njihove kanonske misije, previše niveliraju s lajicima i u čisto lajičkim interesima, da se više osjećaju jedno s lajičkim pokretom, nego s Crkvom, koje su službenici. Dakle pogibelj za njihov svećenički duh.

Time, što se Kat Akcija kao čisto religiozno-kulturni pokret izlučila iz jedinstvenog kat. pokreta i direktno podvrgla crkvenom auktoritetu, ta je pogibelj uklonjena. Sad postoje dva paralelna pokreta: Kat. Akcija kao čisto hijerarhijski uređen lajički apostolat, i prema tomu pod direktnim vodstvom Crkve, i Kat. Pokret, koji kao čista lajička organizacija stoji izvan crkvene hijerarhije, i njoj je tek indirektno podložan. Kat. Pokret je dakle ostao u istom odnosu prema Crkvi, kao prije jedinstveni kat. pokret; Crkvi pripada u njemu jedino sud u stvarima vjere i morala, kao organizacija je pak posve autonoman.

Kat. je Akcija dakle hijerarhijski apostolat lajika. To znači, da Crkvi pripada u njoj nesamo sud u stvarima vjere i morala, nego se i akcija tog pokreta mora razvijati prema direktivama Crkve. Kat. je Akcija čisto u službi Crkve, kao i njezini svećenici. I lajici su ovdje svećenici, samo ne po staležu, nego jedino po duhu i interesima. Oni rade za iste ciljeve i u istom duhu, u kojem i Crkva. A to nesamo u sporazumu s Crkvom, nego pod njezinim direktnim vodstvom. Odatle slijedi, da je u njoj svećenik službeni predstavnik Crkve, i da njemu prema tomu ovdje pripada isto pravo, koje i Crkvi, koja ga je tamo postavila. Naime, nesamo sud u stvarima vjere i morala, nego direktno vodstvo organizacije i njezine akcije. Lajici imaju da rade prema njegovim direktivama, oni su njegovi pomagači u crkv. apostolatu. Praktički se pak to ima provesti tako, da se lajicima dade sloboda inicijative, iz pedagoških i psihologijskih razloga, a i jer je to na koncu konca pokret lajika. Ali jer je pokret lajika pod vodstvom Crkve, može da ta inicijativa bude samo u ovisnosti prema crkvenoj hijerarhiji, dakle poslušna!

I u Kat. Akciji postoji dakle nivelacija između lajika i svećenika, jedino s tom razlikom, da se svećenici ne spuštaju na lajički, nego se lajici podižu na svećenički niveau. Oni su podignuti u neki quasi-hijerarhijski red, i imaju istu kanonsku misiju kao i svećenici. Svećenici su dakle ovdje u svojoj kanonskoj misiji, pa je stoga nemoguće, da dođu s njom u sukob.

Poslije podjele — sinteza.

Kat. Pokret i Kat. Akcija su u istoj međusobnoj relaciji, u kojoj i njihovi ciljevi. Kat. Akcija ide direktno za moralno-religiozno-kulturnom odgojom svojih članova, a time indirektno pomaže Kat. Pokretu dajući mu izgrađene pojedince, bez kojih on ne može uspjeti. Kat. pak Pokret direktno nastoji oko vremenitih dobara, a time ujedno indirektno pomaže Kat. Akciji stvarajući vanjske uvjete, u kojima se misija Kat. Akcije i kat. Crkve uopće može povoljno razvijati. Odatle slijedi, da Kat. Pokret i Kat. Akcija moraju raditi u međusobnoj slozi i sporazumu. U konačnom stadiju razvitka njihov međusobni odnos nije ništa drugo, nego tijesna saradnja Crkve i države na vremenito i vječno dobro građana po načelima, koja je kat. Crkva vazda u tom pogledu učila.

Ipak taj njihov međusobni odnos nije jednak s obje strane. Uspjeh naime Kat. Akcije ne ovisi toliko o uspjehu Kat. Pokreta, kao obratno. Evo zašto: Vremenito blagostanje ovisi direktno i potpuno o provedbi vječnih ideala u život, to je unutrašnji uvjet za njegov uspjeh, njegova forma, da tako kažemo. Dakle ga bez tog uvjeta uopće ne može biti. To vidimo na današnjim socijalnim prilikama, koje se grade bez Boga. Vremenito pak blagostanje je samo izvanjski uvjet vječnog blagostanja građana, koji mu tek indirektno služi, i to nepotpuno i samo per se t. j. obično, dok iznutra, bitno i direktno ovisi vječna sreća jedino o milosti. Ako su naime vanjske prilike sređene, lakša je pastorizacija, dakle izvanjska milost. Tako-

đer, kad je pojedinac izvana smiren, lakše mu je slušati i slijediti glas unutrašnje milosti. Sređene su dakle prilike izvanjski uvjet za djelovanje milosti i to nepotpun, jer samo olakšavaju djelovanje milosti, a ne omogućuju ga naprosto; dakle milost o njima ne ovisi »simpliciter«, nego samo »secundum quid«, da se izrazimo stručnom skolastičkom terminologijom. I ovo tek »per se« i ceteris paribus, t. j., ako je milost jednaka u sređenim i nesređenim prilikama, lakše će djelovati u sređenima. »Per accidens« (katkad) pak može biti milost jača u nesređenim prilikama, jer Bog o njima ne ovisi. On je slobodan dati svoju milost komu hoće, i kad hoće, i koliko hoće. Pa uistinu, kad su vremena teža, onda je redovito i milost jača.

Time nije rečeno, da je sam Kat. Pokret direktno ovisan o Kat. Akciji, nego samo njegov uspjeh. A preko uspjeha, dakle indirektno, i sam Kat. Pokret. Dok je nesamo sama Kat. Akcija, nego i njezin uspjeh tek indirektno i nepotpuno ovisan o Kat. Pokretu.

Stoga se Kat. Akcija ne mora nimalo bojati za svoj uspjeh, ako je Kat. Pokret posve onemogućen, kao n. pr. u Italiji. Makar i ne bilo formalnoga Kat. Pokreta, odgojen će ga katolik svuda s uspjehom provoditi, gdjegod bude uposlen u javnom životu, osobito ako je i stručno spreman. Crkva je u prvo vrijeme i kristijanizirala javni život na ovaj način, bez organizovanog Kat. Pokreta. Pomalo je tek promijenila socijalne prilike preko svojih odgojenih članova. Ali per se (redovno) je ipak lakše postići tu svrhu s organiziranim silama, nego s neorganiziranima. To baš i jest razlog, što se i sama odgojna kat. akcija lajika pod vodstvom Crkve provodi organizirano u Kat. Akciji, dok je u prvo vrijeme kršćanstva ista kat. akcija bila neorganizirana. Ne moramo se dakle bojati za svoj uspjeh, sve kad bi i sama organizovana kat. akcija (Kat. Akcija) bila nemoguća. Ostaje još uvijek organizovana kat. Crkva, koje paklena vrata ne će nadvladati, nego će pomlađena, ojačana borbom, nadživjeti sve peripetije, kojima danas prolazi čovječanstvo, kao negda poslije seobe naroda. Uistinu je kat. Crkva danas bolje pripravljena za borbu nego ikada. Dogma se je stabilizirala, crkvena disciplina učvrstila. Nema dakle više borbe s nutarnjim, pa se može svom snagom baciti u borbu s vanjskim neprijateljima. Ako je nijesu paklena vrata nadvladala u druga teža vremena, kad nije bila u sebi tako jedinstvena, još će je manje svladati danas.

Od Kat. Pokreta odijeljena i od njega neovisna Kat. Akcija puno bolje služi njegovim ciljevima, nego je služila prije u jedinstvenom kat. pokretu. Ako igdje, a ono je kod samoodgoje i priprave za apostolat, bilo direktni — u Kat. Akciji, bilo indirektni — u Kat. Pokretu, potrebna potpuna koncentracija samo na to — neke vrsti novicijat. Bez toga se nikad ne postizava potpun uspjeh. Premda dakle sama Kat. Akcija mora da radi u sporazumu s Kat. Pokretom, ipak njezini članovi nemaju nikakvih pokretnih odnosa s Kat. Pokretom. Svako miješanje s javnim životom bilo bi po njihovu odgoju štetno. Kad se pak odgoje, onda mogu prelaziti u Kat. Pokret. Zato se i odgajaju u Kat. Akciji. Ali oni, koji tamo pređu, nijesu više aktivni članovi Kat. Akcije, prema crkv. direktivama, jer bi odatle mogao slijediti direktni utjecaj Kat. Pokreta na Kat. Akciju, što bi bilo štetno za odgoju mladih članova, a i za sam čisti duh Kat. Akcije, kao natprirodnog crkvenog apostolata. Povezali bi se nekompetentno vremeniti i vječni interesi. To je i bila često pogreška jedinstvenih kat. pokreta po raznim zemljama.[1]

Ko će pak od članova Kat. Akcije preći u Kat. Pokret, to bi imala da odlučuje sama Kat. Akcija, da se tamo ne upliću neodgojeni karijeristi. Za taj se posao traže baš najizgrađeniji i najpouzdaniji karakteri, koji ne traže sebe, nego samo slavu Božju. Drukčije će dobrom glasu Crkve više škoditi nego koristiti.

Jedinstveni kat. pokret nije mogao toj odgojnoj svrsi dovoljno služiti poradi svoje podijeljenosti na razna područja i prema tomu na više interesa ujedno. To ne znači, da dosadašnji kat. pokreti nijesu dali jakih ličnosti, posve u sebi izgrađenih. Ali ovakvi su se ljudi samo svojom izvanrednom energijom probili kroz šablonu i pogibelj prevelike eksteriorizacije (rasutosti), pa prema tomu nijesu mogli biti mnogobrojni. A bez velikog broja izgrađenih ličnosti ne osvaja se svijet. Kat. Akcija je međutim institucija za odgoju, pa stoga može po sebi postići u tomu puno veće i temeljitije, a prema tomu i trajnije plodove, s puno manje otpada, premda »per accidens« može gdjegod postići i manje nego dosadašnji kat. pokreti. Ali, ceteris paribus, vazda će postići više.

No Kat. Akcija ne će posvema izvršiti svoje zadaće, ako svojih članova ne odgoji za život, i to nesamo za individualni život po vjerskim načelima, nego i za javni život. To znači, da uzgoj za javni život mora biti direktan. Jer nije dosta vjerski uzgojiti pojedince, a onda ih prepustiti samima sebi, da se u životu snađu, kako bolje znaju. Ne može svako sam naći primjene vjerskih principa na život, nego mu se ta mora podati. I to nesamo općenito, nego treba primijeniti i na konkretne prilike u vlastitoj zemlji. To je tek potpuna odgoja pojedinaca, što je specifička zadaća Kat. Akcije. Ali dakako da to mora ići tek postepeno, po zakonima odgoje. Hoće li pak u praksi razboritost ili taktika diktirati što drugo, to je stvar, koja ne ide u okvir ove čisto načelne sinteze.

Osim odgoje članova, bližnji je cilj Kat. Akcije i direktni apostolat. I to također za vrijeme odgoje, jer »piu vale la prattica, chè la grammatica«. Ali dakako, samo koliko se to može bez štete za odgoju. Poradi odijeljenosti od Kat. Pokreta i kon-

[1] Poredi u tom obziru konkretne smjernice dane češkim katolicima, u »Životu«-u, str. 268. sqq.

centracije na svoju specifičku zadaću može Kat. Akcija i na ovom polju donijeti većih plodova. Čitava kondenzirana atmosfera, koja ovdje čovjeka okružuje, potiče na veći žar i u nastojanju oko vlastitog posvećenja i u apostolskoj revnosti.

Nova sila.

Premda je Kat. Akcija u svojoj biti postojala i dosad, kao institucija je ipak nešto novo. Lajici, koji se dosada nijesu osobito zanimali čisto crkvenim interesima, nego više stajali po strani, sad su pritegnuti u specifički crkveni apostolat. Dosad je sav taj posao počivao samo na leđima malobrojnih svećenka, a sad se broj svećenika postostručio — t. j. broj od Crkve poslanih radnika u vinogradu Gospodnjem. Lajici su sad apostoli svaki svog milieua, koji oni bolje razumiju, i koji njih bolje razumije, a u koje svećenik danas često nema uopće više pristupa. Avantgarde Crkve, oni, koji najprije izoru zemlju, da može na njoj niknuti sjeme milosti i sv. sakramenata. Preko njih će dakle Crkva moći puno uspješnije vršiti svoju specifičku misiju nego dosada. Osim toga iz Kat. će se Akcije posve prirodno rekrutirati brojniji svećenički i redovnički naraštaj nego dosada. A to je od vitalne važnosti i za uspjeh same Kat. Akcije.

Još nešto. Poradi svoje odijeljenosti od Kat. Pokreta, dakle od čisto pokrajinskih interesa, a s druge strane zbog užeg sjedinjenja s univerzalnom Crkvom, Kat. Akcija mora biti univerzalnija, jedinstvenija, internacionalnija, negoli regionalni kat. pokreti. Dakle jedna kat. fronta svega svijeta proti jednoj fronti lajičkog, framazunskog liberalizma i bezbožnog boljševizma.

Kaošto boljševici imadu svoje »udarnike«, bezbožnike, tako kat. Crkva ima za svrhe Kat. Pokreta svoje »udarnike«, — Kat. Akciju. Kaošto su bezbožnici mistici boljševičkog pokreta, tako su članovi Kat. Akcije mistici Kat. Pokreta . . .

Providnost je zaista u Kat. Akciji dala svojoj Crkvi novo oružje u vjekovnoj borbi proti silama pakla. Oružje suvremeno, sasvijem prilagođeno potrebama vremena. Istim oružjem, kojim nas protivnici biju, izbijamo im oružje iz ruku. Istim putem, kojim se današnje čovječanstvo otuđilo od Krista, naime preko lajika, istim putem ima da se vrati Kristu — preko lajika.

Kad čovjek ovako zareda okom po raznim zemljama kat. svijeta, opaža, da se tu podiže zaista nova sila. Neki novi život se javlja, novi polet. Veća sloga, kompaktnost, disciplina, poslušnost, a ujedno, i baš poradi toga, veća inicijativa, požrtvovnost, radljivost, snaga. Katolici i sami počinju bivati svijesni svoje snage — a i protivnici. Neki visoki činovnik ministarstva vanjskih poslova u Francuskoj upozoruje čak vladu u jednom članku revije »L' Europe Nouvelle« na pogibelj, koja prijeti već ukorijenjenom i kanoniziranom lajicizmu francuske države od Kat. Akcije, tog »papinog fašizma«.[2]

Je li taj njegov strah opravdan? Hoće li ta »pogibelj« ikad postati bliža, stvarna? To je pitanje! Hoće li se prije razliti val poplave s Istoka, nego se stvori taj nasip, koji će jedini spasti vjekovnu civilizaciju Zapada — teško je reći. Nitko ne može biti u tomu prorok. Ali jedno znamo: Božja nam Providnost daje ovo sredstvo u ruke, i to sigurno ne prekasno. Prekasno bi moglo biti samo s naše strane, kad bismo se prekasno odazvali tom pozivu! Uostalom, što bilo da bilo, to sve vodi Bog po svojim nedokučljivim planovima — na Svoju veću slavu. Naš je posao samo da slušamo i radimo, brzo, odlučno, ali i mirno, — a ostalo je Božja briga. Ako tako radimo, sigurno ne će izaći na zlo, nego na bilo koje dobro; a ako ne radimo, moglo bi na zlo! Onda bi bilo kasno kajati se, što nijesmo radili, dok je još bilo vremena.

K. Ferenčić D. I.

---

[2] Noel Abrieu: »Qu' est — ce que l' »Action Catholique«? un fascisme pontificale.« — »L' Europe Nouvelle«, 24. listopada 1931.

KUĆNA ODGOJA KOD PRIMITIVNIH NARODA

NERIJETKO znaju istraživače i zastupnike etnologije pitati: Kako odgajaju primitivni narodi svoju djecu? Odgovor na to pitanje zaslužuje opću pažnju, pa ćemo ga stoga u ovom i još jednom članku nešto potanje iako ne iscrpljivo obraditi. Da nam raspravljanje bude što življe, udesit ćemo stvar tako, te nam što više govore sami istraživači. Pri tome, rekao bih gotovo, da se radi tek o probranim slučajevima, što ih tu i tamo vadimo, jer o pravoj općoj povjesnici ljudske odgoje nema još ni govora, budući da nam još nikako ne dostaje sabrana građa. Ali je te građe do volje dosta, da se može vidjeti i pokazati, kako i kod primitivnih naroda upoprijeko uzevši nije sve tako crno, kako se obično misli, da i njima nisu barem neki oblici dječje odgoje nepoznati, štoviše da ti narodi nerijetko upotrebljavaju odgojna sredstva i udaraju odgojnim putevima, koji mogu štošta da reknu i civiliziranom Evropljaninu te ga ponukaju, da se malko zamisli.

Kako činjenice pokazuju, imaju i primitivni narodi obadvije odgoje: obiteljsku i društvenu (javnu). Ovdje ćemo progovoriti koju tek o obiteljskoj ili kućnoj odgoji.

Kućna ili obiteljska odgoja u primitivnih naroda isto je tako malo sustavna i prema planu udešena kao i u nas po Evropi, ako se uzme općenito. Nego ipak je ona i kod primitivaca posve jasno izdiferensirana i kao pouka i kao zapt. Posve se prirodno vezuje pouka ponajradije uz nagon mališa nasljedovati igranjem, pri čemu često probija ozbiljnost misli i namjerâ za kasniji život. Tako se i kod primitivnih naroda dječaci moraju vježbati u baratanju s lukom i sa strjelicom, s kopljem i s harpunom, a djevojčice kupiti jestivo bilje i male životinje, pripravljati jelo, tetošiti djecu i praviti kotarice i nakite, kaošto im to i matere rade, i kako to već odgovara zadaći njihova spola.

Evo, kako poznati istraživač Indijanaca, profesor Erland pl. Nordenskiöld opisuje u svojoj knjizi »Indianerleben« taj prijelaz od igre k ozbiljnu radu kod južnoameričkih urođenika, što ih je promatrao: »Indijanče se uči životu igrom. Kad mati ide s kćerkicom u naručju po vodu, nosi i djevojčica posve majušni vrč poput maminoga. Pošto majka napuni svoj, napuni i vrč svoje kćerkice. Djevojčica raste, pa s njom raste i vrč. Domala će pratiti majku pješice pa nositi vrč na glavi kao i ona. Ako mati prede, prede i dijete na vlastitoj igrački — vretenu. Mali se dječak igra po selu

sa svojom mrežom. Isprva hvata lišće i crepiće. Često su dječacima kod toga učiteljima djedovi. Kad dječak ponaraste, dobije od djeda veću mrežu te ga prati u ribolov. Spočetka ne uhvati mnogo. Raste on, pa raste i mreža, i tako dječak, koji je pecao lišće i crepiće, počne hvatati siluroide, palomete i mnogošta drugo. Tim se načinom djeca nauče svemu, što im valja znati. Igrajući se nauči se Indijanče životnoj ozbiljnosti.«

Ali ne obazire se rana odgoja djetetova kod etnologijski starih naroda samo na materijalno-gospodarski život, nego se već u toj životnoj periodi poštiva i pravo duhovno-etičkog čovjeka. Dakako, sustavnije i temeljitije se to provodi kod inicijacije, koja se često obdržava za mladež u prelaznoj dobi.[1] Prema sabranim svjedočanstvima nastoji se odgojno utjecati u dječjim godinama obično oko ovih stvari. Dijete ne smije lagati, krasti, predati se lijenosti i udobnosti. U drugu ruku opet mora njegovati i pokazivati štovanje prema roditeljima i uopće prema starijima. Kod pigmejaca Semang na poluotoku Malakki (Stražnja Indija) boggromovnik (ujedno najviše božanstvo) Karei traži i očekuje od djece, da ne će roditelja ni starijih rođaka osloviti običnim izrazima nego posebnim počasnim oznakama.

Od kazni i sredstava zapta nailazimo kod tih naroda napose na post i na batine. Koliko je dosele opaženo, dosta su rijetke strože kazne. Ljubav je i strpljivost starijih i prevelika za to, štoviše katkad je popustljivost i neumjesna. Neki istraživač izvješćuje, da je kod istočnoafričkih pigmejaca kao kazna za manju djecu u običaju ćuška, ali da je ta zaušnica tako laka, da ne bi niti muhi naškodila. U slučaju, da je koji već poodrastao sin uporan, istjeraju ga naprosto iz kuće. Sad se dade cijelo selo (Gruppe) na izmirivanje. Sin će rado primiti kaznu u obliku kukuruznog piva, »pa se valovi nemirnoga mora opet primire kraj vesele gozbe.«

U pojedinostima crtaju razni istraživači odnos između roditelja i djece i odgoju kod primitivnih naroda ovako. Prvi neka nam progovori poznati londonski profesor i mnogogodišnji istraživač Južnoga mora Malinowski. On izjavljuje o djetetu i postupku dječjem kod australijskih urođenika ovo:

»Posve je nesumljivo, da je odnos između roditelja i djece neobično ljubezan i nježan. To se u izvorima izriče katkad upravo emfatički. Tako se na priliku veli, da su djeca ponos i radost roditelja, da je velika ljubav prema djeci jedno od najupadnijih svojstava urođenikâ . . . Često se ističe, da je ljubezan i pazljiv postupak s djecom i najbolji put k srcu starijih . . . Obole li djeca, tad ih roditelji najbrižljivije njeguju i čuvaju. Roditelji prave za djecu i lutke, i zabrinuto paze, što im djeca jedu. Umre li dijete, općeni-

[1] O tom ćemo potanje izvijestiti u narednom članku.

to je bol roditeljski velik. To svjedoči i za nas doduše donekle barbarski običaj, da tu i tamo mrtvo dijete još vucare sa sobom i na svojim putovanjima. Kod sastanka nakon dugog izbivanja pokazuju roditelji veliko veselje i veliku nježnost... I sve to jednako valja kako za oceve tako i za majke, premda je općenito uzevši veza s majkom zbog čestoga dnevnoga boravka s njome obično nešto uža...

Toj velikoj nježnosti i ljubavi baš i odgovara neobično b l a g i postupak. Gdjegod je samo govora o tom predmetu, veli se, da urođenici postupaju sa svojom djecom sa svom mogućom dobrotom i obzirnošću, da je nikad ne tuku i da im zapravo sve puštaju na volju. Pri tom se izričito ističe, da taj blagi režim nipošto ne ide na račun jednostavne nemarnosti ili ravnodušnosti prema djeci, nego da je plodom čiste čuvstvenosti, te da ga tumači jedino roditeljska zaljubljenost u djecu i odatle potekla slabost prema njima... Kraj svega pomanjkanja strogosti ipak nisu australijska djeca ni za polovicu tako neodgojena, kako bi čovjek očekivao. Često dostaje jedna jedina riječ, da ih drži na uzdi, te se uopće čini, da već po prirodi svojoj ne uskraćuju dužnoga štovanja roditeljima ni starijima.«

Drugi jedan istraživač Australije, po imenu Eylmann, piše: »Razni su tvrdili, da u australijske rase nikakova veza ljubavi ni sklonosti ne veže članovâ porodice. Takova se tvrdnja nikako ne slaže s istinom, pa su je mogli donijeti samo ljudi, koji u najboljem slučaju naše Australijce poznaju sasvijem površno.

Lubra (australijska urođenica) svom je dušom srasla sa svojom djecom te je u danim prilikama spremna pridonijeti za nju i najveće žrtve. Kao ilustracija neka posluži ovaj primjer. Na nekom izletu, na koji sam pošao s jednim urođenikom i s nekoliko momaka u malo poznati kraj, pridružio nam se neki dječak od pet ili šest godina. Kad smo se nakon kakova četiri tjedna vratili na postaju, istrča mati pred dijete, zagrli ga i pritisne na grudi. Zatim se spusti na koljena i poče ga vrlo nježno milovati. Ja se ne sjećam, da sam ikada pročitao u očima bijelih majki toliko ljubavi i veselja, koliko se sjalo iz očiju te sirote, sašušene, prljave Australijke kod srećna povratka njezina djeteta.«

Amo vrlo dobro pristaje izvještaj drugoga jednog istraživača o australijskim Jualajima, izvještaj, koji iznosi nekoliko zanimljivih uspavanki (Wiegenlieder). Te nam uspavanke naime razotkrivaju, što očekuje mati jednom od svojega čeda, i sigurno se ne varamo, ako uzmemo, da će ona sve i učiniti, kako bi u tom pravcu na dijete odgojno djelovala. Pjesmice glase:

»Daj meni, čedo (baby),
Daj njoj, čedo,
Daj njemu, čedo,
Daj svakomu, čedo,
Daj svima, čedo!«

Pa onda:

»Budi dobro,
Ne kradi,
Ne diraj u tuđe,
Nego pusti sve to s mirom,
Budi dobro!«

Ostavimo Australiju pa pođimo na otok, što se smjestio pred Prednju Indiju, na Ceylon, tu domaju ostataka zanimljivoga patuljastog plemena Wedda, koje je pred neko 20 godina engleski istraživački par, g. i gđa Seligmann, još jednom temeljito istražio. O postupku s djecom i njihovoj odgoji čitamo ovo u njihovim izvještajima: »Wedda su izvanredno ljubezni i obzirni roditelji, koji djeci svojoj nikada ništa ne odbiju i od svega najbolje njoj ostavljaju. Često smo vidjevali, kako su muškarci neke jestvine, što su ih dobili i koje su sami vrlo rado imali, kao na pr. banane i kokosove orahe, spremili za svoju djecu.

Mališi su redovno vrlo uljudni, ali čim stanu plakati, obadvoje roditelja im odmah najpripravnije ispunja želju. Jednog dana smo vidjeli, kako goli mališan od kakove dvije i po godine šeće gore dolje zabacivši sjekiru svojega oca na rame. Čini se, da mu je to silno godilo, i sve je bilo dobro, dok nije počeo sa svojom sjekirom prijetiti nekom psu. To dade majci povoda, da se umiješa, ali gle! Mališ razljućen okrene svoje oružje protiv nje. Kad to vidje otac, ustade on i pokuša mile lale oko dječaka, ne bi li mu izmamio sjekiru. No derište se razdražilo i ne htjede je dati. Napokon je baci prema ocu i pogodi ga u nogu. Čovjek se zaista već rasrdio i prilično srdito baci sjekiru u džunglu, ali i ne pokuša bilo izružiti bilo kazniti dijete, koje se stalo sad od bijesa derati; štoviše otac mu dade malo kasnije nešto za jelo, da se umiri.«

Ipak sa svim tim se djeca ne razmaze, kako se to vidi jasno iz drugoga saopćenja istoga istraživača: »Kada dakle dijete stupi u dob, u kojoj počne nositi komad krpe kao odjeću, t. j. u šestu ili osmu godinu, uzima se naprosto, da se najednom zna pravo vladati i u društvu kretati, i to se onda, pa činilo se i ne znam kako čudnim, zaista redovito i događa... Pripovjedi li dijete kakovu laž, tad mu naprosto kažu: »Jami; ja ne vjerujem, što kazuješ.«

Ostavivši australijskoazijski svijet pođimo u velikom luku još jednom prijeko k Indijancima, prastanovnicima Novoga svijeta. Čujmo najprije, kako poznati leipziški profesor etnologije i istraživač Južne Amerike F. Krause opisuje pleme Karaja, što stanuje u brazilskim prašumama, a koje je on istraživao! S obzirom na pitanje, kojim se ovdje bavimo, kaže: »Djeca su bila upravo dražesna. Veselo se i radosno naganjala, a da se nisu svađala niti pokazala neotesanom. Prema nama vladala se pristojno, postala

pomalo povjerljiva, ali opet se nisu upuštala s nama predaleko u nerazborito prijateljstvo... Djecu vode sa sobom svuda, jer Indijanac ih voli od svega. Malu djecu nosi majka na rukama ili oko pasa, a veću vode otac i majka za ruku. Istom tamo negdje oko šeste godine mogu se slobodno naganjati po tuđinskom logoru.«

Kasnije popunjava izvjestilac tu sliku ovako:

»Roditelji ljube svoju djecu jako. Upravo je dirljivo promatrati, s kakovom nježnošću su s njome srasli i kako neprestano na nju misle, kad su daleko od nje. Kad je Pedru stigla (lažna) vijest, da su mu djeca pomrla, sate i sate tek bi probijelio i ostade odonda znatno tiši, negoli bijaše inače. Majke se igraju s malom djecom, vidio sam pače i kako je ljube. Sav mogući nakit navješaju na djecu. Ta želja nakititi djecu ide tako daleko, da im vješaju oko vrata velike komade šarenih porculanskih tanjura, i ne videći, kakva se opasnost u tom krije. Ocu su miliji dječaci, a mati voli djevojčice... Protivno tuđim izvještajima uvjeravali su me, da postoje i batine kao kazna. Inače ja sam imao sam prilike vidjeti samo post kao kaznu (tako na pr. stoga, što dotični dječak nije išao u ribu, nego dangubio po mojem logorištu). Djeca slušaju roditelje na jednu riječ, pa i odrasli još uvijek bezuvjetno slušaju materine savjete. Tako je Pedrova mati dala sinu, koji je bio već udovac i otac troje djece, na put ove savjete: Novca ne posuđuj, ne dovodi druge žene; ljudi, koji mnogo trče za ženama, mršave, a tko mnogo jede, taj deblja... I zaista je Pedro svaki pokušaj drugova, da uzajme u nj novaca naprečac odbio s motivacijom, da mu mati ne da posuđivati novca. Isto tako je odbio više ponuda za posredovanje ženidbe.

Plod te odgoje jest, da djeca nisu nigda neotesana i da se rijetko svađaju; vesela su i radosna te prema strancu ubrzo povjerljiva, a da ipak i u tom ne zalaze predaleko.«

Ovdje možemo odmah dodati ono, što nam slična javlja uspjesima tako srećan, ali nažalost prerano umrli putnik po Južnoj Americi, profesor Koch-Grünberg o urođenicima Guayane:

»Djeca već rano pokazuju razumnost i neku prirodnu pristojnost. Ima doduše i kod Indijanaca, kao i po ostalom svijetu, neodgojene djece, osobito male, koja još nijesu od roditelja poprimila mir i vladanje samim sobom. I dakako da će ih onda roditelji opomenuti kojom prijekornom riječi; sigurno će otac reći djetetu, što svojim deranjem smeta i njega i druge u noćnom počinku: »Budi mirno, jer će doći zloduh!« Ali nikad nisam vidio, da bi ih naglost zavela na nepravde ili zlostavljanja.

Za djecu imaju roditelji uvijek ljubezna postupka, iako Indijanac obično sakriva svoje osjećaje pred drugima. U Namocoliba i po drugim selima, gdje sam ostao dulje vremena tako, da su me

Indijanci tako reći računali u vlastitu porodicu pa stoga odbacili svaki strah preda mnom, opazio sam, da roditelji tetoše osobito malu djecu baš kao i kod nas. Vidjevao sam, gdje se žene po cijele sate igraju sa svojom djecom te je zabavljaju.

Jednoga podneva donese mi moj sluga prekrasnog azurno plavog morfo-a i to sasvim neoštećena, a to je zbilja velika rijetkost kod tih leptira. Ja ga međutim metnem na stranu htijući ga kasnije spremiti. Ali moj mali prijatelj, koji se kao obično igrao do mojih nogu, posegne za tim šarenim predmetom i pokvari mi leptira. Meni se nažalost izmače nekoliko oštrih riječi. Mali, neobikao tako čemu, pogleda me najprije sav u čudu svojim velikim crnim očima, a onda otrči plačući k svojoj materi. Ova mi onda održi odulju propovijed te mi između ostaloga reče i to, da nije pravo ružiti malo dijete, koje još i ne može da zna, što čini!«

Napokon neka nam još jednom progovori profesor Erland Nordenskiöld, koji piše o Indijancima Choroti i Ashluslay, što stanuju u Boliviji, ovako:

»Mala su djeca veselje svima, a napose u njima uživaju stari. Nikad ih ne kažnjavaju, i nikad ta djeca ne čuju žalne riječi. Dok su mala, tiraniziraju roditelje, djeda i baku. Kad malo poodrastu i dođu k razboru, postaju tom odgojom prijazna i zahvalna.

Gotovo nikad ne dolazi kod djece u igri do tučnjave ili do pogrda. Jedan jedini puta sam vidio, kako jedan indijanski dječak tuče drugoga. To se dogodilo u nekom ashluslayskom selu. Iz uzrujanosti cijeloga sela, koja je zbog toga nastala, bilo mi je jasno, da je to nešto posve neobično. Nekoliko sati su se roditelji i rođaci te djece međusobno častili pogrdama... Kod igre nema nikada svađe, je li na pr. lopta zbilja prošla kroz kapiju, je li ovaj ili onaj prevario i sl. U tom pogledu imaju naša djeca prilike mnogomu se naučiti od svojih tamnosmeđih prijatelja. Starija djeca nigda ne postupaju s mlađom rđavo. Znaju doduše trčati za njom i srušiti je, ali tući je ne će nikada. Sitničavosti, svojeglavosti i zlobe ne ćeš nikad naći kod indijanske djece.«

Skupimo li sve rečeno u jedno, to ćemo sigurno morati priznati, da i takozvani primitivni narodi imaju obiteljsku odnosno kućnu odgoju za svoju djecu. Bit će doduše i umjesna sumlja u vrijednost pojedinih metoda, što ih upotrebljavaju, ali mnoge će naići na odobrenje i opravdano priznanje i kod evropskih pedagoga.

Kako smo već na početku spomenuli, nije ni kod primitivnih naroda odgoja svršena kod kućnoga ognjišta, nego prelazi preko domaćega praga. O toj kasnijoj odgoji, »društvenoj odgoji«, izvjestit ćemo cijenjene čitače »Života« drugiput.

W. Koppers S. V. D.

BOLJŠEVIČKI BEZBOŽNICI

„NAŠA je zadaća da razorimo vjeru« (Jaroslavski). Pod ovim znakom širi se danas bezboštvo po čitavoj Rusiji, a iz Rusije po cijelom svijetu. Boljševici otvoreno navješćuju rat Bogu, obožavaju svoje strojeve i s neomeđenom odanošću služe ropski jednoj novoj, čisto materijalističkoj vjeri, »vjeri s negativnim predznakom«. Bog i besmrtnost duše za njih su tek prazna utopija, a vjera u natprirodni svijet po Lenjinu je »duhovna rakija«. Boljševizam smatra Boga najvećim državnim neprijateljem, a Crkvu i vjeru besramnim zavodnicama čovjekovim.

Mnogo je već pisano o radu ruskih bezbožnika. Mi smo pratili štampu, ali ne ćemo ovdje dati sinteze te literature, jer imamo cijeli niz netiskanih spisa, autentičkih izvora, — golem materijal najnadležnijih vlasti. Na osnovu tih podataka pišemo ovaj prikaz, a navodit ćemo samo najbolja i najsolidnija djela.

Početak i razvitak.

Ma da je boljševizam od svoga početka bio zasnovan na temelju bezuvjetnog ateizma, nije se ipak odmah od početka tako aktivno i bezobzirno radilo na širenju bezbožničkih načela kao u naše dane. Sigurno je, da je već u prvo vrijeme po školama vladala ateistička atmosfera. Pa i u privatnom životu — ukoliko toga u pravom smislu ima — svaki se pravi boljševik smatrao obvezanim da u svim pitanjima zastupa čisto materijalističko-ateističko stanovište. Međutim je ofenziva postala odlučnijom, kad je 1925. bio osnovan »Savez bezbožnika«. Bilo je naime jasno na osnovu višegodišnje prakse, da je vjera odveć duboko usađena u srca ruskoga naroda, a da bi se mogla uspješno zatočiti čisto nasilnim sredstvima. Stoga je takav način suzbijanja vjere i Crkve u toku kratkog vremena mogao postati pogibeljnim činiocem po sâm boljševizam. Jer otvorena brutalnost rađa samo unutrašnje protivljenje, a ne uvjerenje. »Savez bezbožnika«, koji je 1926. već brojio oko 87.000 članova, imao je da stvara jedinstveniji, čvršće organizirani pokret, koji bi mobilizirao sve moguće snage za unapređivanje i širenje bezboštva. Boljševizam je sad hotice orijaškim dimenzijama nastupio na svjetskoj pozornici i započeo svoju odvažnu osvajalačku borbu. Velim započeo, jer je trebalo još nekoliko godina, da se ta organizirana vojska osnaži i izuči u svom demonskom zanatu.

Statistički podaci o rastu »Saveza bezbožnika« ne slažu se. Broj članova kretao se 1926. između 87.000 i 120.000, 1927. između 138.000 i 200.000, a 1928. iznosio je već oko 500.000. U

to vrijeme, koje nosi obilježje unutrašnjega trvenja zbog raznih nazora u gospodarskom pogledu, razvitak je još bio dosta umjeren. No pobjedom bezobzirnoga Staljina i proglašenjem »pjatiljetke« počeo je i bezbožnički pokret da raste neviđenim zamahom; pri koncu 1929. imao je već jedan milijun ratnika, i time se bila pokazala potreba za promjenom dotadašnjih metoda. U prvom se redu savez odsad zove savezom »navalnih« bezbožnika. Time je ujedno u klasičnoj kratkoći bio proglašen novi program: Još je jače istaknuta aktivna volja: ofenziva. Tako je na početku 1932. bilo već 5 milijuna upisanih članova pored 2 milijuna mladih bezbožnika (t. j. ispod 18 godina).

Po svim tvornicama, poduzećima, selima i po svim školama, onda po crvenoj vojsci i mornarici — svagdje sad postoje ćelije ovoga Saveza. Članstvo Saveza sastavljeno je otprilike ovako: jedno 35% radnika, 30% seljaka, 20% činovnika, 10% vojnika. Svakako su ti brojevi žalosni, ma da još ništa ne kazuju o uvjerenju članova. Veliki porast u prvoj godini »pjatiljetke« tumači se time, što su se pridružile kolhoze i tehnička poduzeća. To se dogodilo po poznatim načelima kolektivizacije,[1] samo je tragika u tome, što se zlo odveć brzo širi, tako da će i ti neuvjereni članovi biti upregnuti u kola crvenih demona. Istina, vjera i Crkva lišene su svoga prava. O njima se ne čuje ništa dobro, nego su izložene najbezobraznijim napadima. Ali zbog toga ipak nisu uništene.

Što se tiče pravnog položaja Crkve i vjere pred boljševičkim zakonom, valja imati na pameti, da je u toj stvari nadležna svaka pojedina republika. Obično se konstitucijama kratko izriče osnovna i načelna teza o potpunoj rastavi između Crkve i države te između Crkve i škole. Određenije onda govore o tom posebni kodeksi. Federativna republika, koja sama broji oko 100 milijuna stanovnika i koja u svom zakonodavstvu služi drugima za uzor, donijela je ovu odredbu u 4. članku svojih konstitucija od 1925.: »Sloboda vjerske i protivuvjerske propagande priznaje se svim građanima.« 1929. dobio je ovaj članak drugu stilizaciju, te glasi ovako: »Sloboda vjerskog ispovijedanja i protivuvjerske propagande priznaje se svima građanima.« Time je sad vjerska propaganda i svaki izvanjski vjerski rad naprosto zabranjen, jer zakonom nije više dopuštena sloboda vjerske propagande, nego samo sloboda vjerskog ispovijedanja.[2] Pravi pravni

---

[1] Vidi o tom moj članak: Boljševička pjatiljetka u Novoj Reviji, br. 3, 1932.

[2] I. Iljin, Welt vor dem Abgrund. Politik, Wirtschaft und Kultur im kommunistischen Staate. Nach authentischen Quellen. Berlin-Steglitz 1931, str. 440; J. Schweigl, S. J., Moskau gegen den Vatikan (Politik und Kultur), Augsburg 1930, str. 18; Waldemar Gurian, Der Bolschewismus. Einführung in Geschichte und Lehre. Freiburg i. Br. 1931, str. 83 - 85.

položaj potanko je obrazložen u 3. članku instrukcije od 1. listopada 1929., prema kojemu su vjerska udruženja lišena prava juridičke ličnosti i dosljedno svih javnopravnih institucija.[3]

Sve je ovo najzad samo Lenjinov program. U Lenjinovim »Mislima o religiji« čitamo izjavu: Moramo se boriti proti vjeri. To je ABC svega materijalizma, i treba da dođemo do ratobornog ateizma, do ratobornog materijalizma.

Valja napose istaknuti, da se sovjetski režim »svijesno i načelno stavio u aktivnu službu bezboštva«. Pojave indiferentizma posve su sporedne. Prema trenutnim prilikama mijenja se taktika, ali sigurno ne može biti ni govora o vjerskoj snošljivosti ili o indiferentizmu u pravom smislu riječi.[4] Doista su bezbožnici od 1929. postali veoma agresivni. U jednu ruku tvrde, da progone samo one, koji se u svojem ispovijedanju vjere pokazuju protivurevolucijonarcima. A u drugu smatraju takovima sve pobožne vjernike, jer se konačno svaki vjerski čin može tumačiti kao vjerska propaganda, ukoliko naime kao dobar primjer služi drugima na pobudu.

O rušenju crkava te o krvavim progonima nema ništa osobito da kažemo. O tome je štampa dosta pisala, i tko želi konkretnije da se informira o tom moru zločina, neka uzme u ruke knjigu »Das Notbuch der russischen Christenheit«. (Dr. Cramer, Berlin-Steglitz, 1930.) Dosta je ovdje spomenuti, da su životom platili svoju stalnost u vjeri prema statistici od 1924.: 2691 svećenik, 1962 monaha, 3447 sestara s novakinjama, dakle svega 8100. A zadnjih godina su ti progoni još mnogo grozniji. Uz to je svaki svećenik i uopće svaki »službenik kulta« lišen svog izbornoga prava; s njima se jednostavno ne računa, i smatraju se ljudima drugog razreda. Tako svećenik u boljševičkoj Rusiji dijeli sudbinu poganskih robova. On nema pravo na kartu za životne namirnice ili za stan.

Valja opet i opet upozoravati na to, da boljševici kao i njihovi pristaše u tuđini ne će nikako priznati, da boljševizam u svom načelnom i praktičnom protivljenju vjeri upotrebljava brutalna sredstva, koja se rugaju svakomu čovječjem dostojanstvu. To je bez sumnje znak, da su i oni sami svijesni svoje nepravde i da se u svojoj nutrini stide svojega okrutnog postupanja. Stoga se nastoje opravdati visokim tonom, koji i previše odaje šupljinu i ništetnost njihovih razloga. Zgodno to pokazuje jedan članak u dnevniku njemačkih komunista, koji stoje u najboljem kontaktu s boljševizmom. »Die Nachrichten« (br. 68 od 24. XII. 1931.) govore o svrsi saveza »navalnih« bezbožnika u Rusiji i o pokretu bezbožnika u samoj Uniji, pa tvrde, da je »građanska štampa« mnogo slagala o prilikama i o životu u Rusiji, najviše o »tobožnjim kršćanskim progonima«, o ubijanju svećenika i o

[3] J. Schweigl, op. cit., str. 24.
[4] I. Iljin, op. cit., str. 443.

radu bezbožnika. Zatim kazuje, ali ne dokazuje, da u Rusiji nema vjerskih progona. Sovjetski režim, istina, ne bi bio prijatelj crkve, ali njegovih metoda proti crkvi i vjeri da nikako ne treba tražiti u progonima i u nasilju naspram onih, koji su još religiozni. U čemu bi se dakle sastojao rad boljševičkih bezbožnika proti vjeri? U tome, što boljševizam zabranjuje i uništava svaki gospodarski probitak, što stvara bolje uvjete za užitak u ovom zemaljskom životu, što neprestano diže materijalni i kulturni niveau narodnih slojeva, običnih radnika i seljaka. Na taj način da bi nestalo temelja, na kojemu počiva visoka zgrada Crkve i vjere.

Ponekad se dakako čini, da u Rusiji vlada vjerska snošljivost, ali uistinu vidimo, da se radi o faktičnim progonima. Odlučne su nažalost u konkretnom životu riječi Lunačarskog, komisara za narodnu prosvjetu, koji je izjavio: »Mi mrzimo kršćanstvo i kršćane, čak i najbolji među njima neka se smatraju našim najgorim neprijateljima. Oni propovijedaju ljubav prema bližnjem i milosrđe, a to se protivi našim načelima.«[5]

Jasnije nije moguće navijestiti rata kršćanstvu. A ipak se »Izvestija« od 7. I. 1931. još usude tvrditi, da u Rusiji vlada potpuna vjerska sloboda. Pišu naime: Sovjetska vlada nije nikad progonila vjere niti vjerskih organizacija. Naprotiv, samo u Sovjetskoj Uniji postoji prava vjerska sloboda. Ali sovjetska vlada smatra vjeru »opijem za narod« i zato ona dakako da vodi organiziranu ideološku borbu proti vjeri i to štampom, školom, kinom, radijem itd. »Mi ne ćemo da vrijeđamo osjećajâ vjernika, ne ćemo da povrijedimo njihova prava na molitvu i na vjerske čine, ali ćemo široke mase prosvjećivati o ubitačnoj ulozi Crkve i vjere«!

Interesantno je još, da se protivuvjerska propaganda pod staljinizmom sve više uvlači u gospodarski program.[6]

Dosadašnji uspjesi.

Konkretni uspjesi organizirane ateističke »vojske« vide se iz izvještaja treće generalne sjednice Centralnog Savjeta Saveza »navalnih« bezbožnika, koja je održana od 3. do 8. VI. 1931. Zamjenik predsjednika Centralnog Savjeta, Lunačarski donio je izvještaj o daljnim zadaćama u borbi proti vjeri te o međunarodnom radu Saveza bezbožnika. Osim toga je važan izvještaj Kobeckog o uspjesima uzajamnog istraživanja onih moskovskih, lenjingradskih i ivanovskih okružnih organizacija Saveza »navalnih« bezbožnika, koje se nalaze u međusobnom socijalističkom natjecanju. Dominanta ovih izvještaja jest veliko zadovoljstvo nad

[5] Ibid., str. 438.
[6] O tom jasno raspravlja Dr. H. Koch, Das kirchliche Problem der Gegenwart, Spandau.

silnom požrtvovnosti, kojom su se te organizacije ili organizirane mase pokazale oduševljene za provedbu »pjatiljetke«. Tako su n. pr. postigle svjetski rekord u betonskim radovima na Dnjeprostroju time, što su daleko nadmašile američke radove. Osobito su se svojim radom po selima pokazale plodnima za boljševičku ideologiju. To naime i jest prava svrha tih organizacija: u jednu ruku da svojim rekordnim uspjesima oduševe narod za gospodarski plan crvenog režima, a u drugu da unesu protivuvjerske misli u oduševljenu masu i da na taj način učvrste i hrane komunističko-materijalističko stanovište.

Psihologija bezbožne mladeži je i odveć zanimljiva. Ne poznaje zapravo boljševičke ideologije ni teorije, nego je čitava njezina energija koncentrirana na nepodmitljivo oduševljenje za gospodarske rekordne ciljeve. Rekord joj je ideal! Zgodno to izrazuje svjedočanstvo komsomolca K. Gračeva.[7] On čuje od svojih vođa, da je sve pravo na strani boljševizma, i zato i on odmah odluči da se bori na toj strani. Sve ga mami nada, da će boljševizam doskora pobijediti, i da će se tim cijeli svijet promijeniti u lijepi raj: ne će biti bogataša ni siromaha, ni krvi ni suza, nego će opće zadovoljstvo i potpuno pravedna jednakost zavladati našim svijetom. — Žalostan idealizam! Zar ima takovo stanovište još stvarnoga kontakta s ovim svijetom? A ipak je to duševno zrcalo boljševičke mladeži. Bore se do krvi za sreću ove naše jadne zemlje, a mislima žive na mjesecu. Tragika i ironija ujedno!

Najveći uspjeh bezbožnika zasad jest ova p o g a n s k a m l a d e ž. U Rusiji ima danas oko 100 milijuna ljudi, koji su se rodili poslije 1906. i koji su prema tome ponajviše mlađi od 25 godina. Iz ličnog iskustva ne poznaju predratnog vremena, godine njihova razvitka ispunjaju događaji svjetskog rata, revolucije, građanskog rata i borbe oko ustaljenja socijalističkog programa. Nikad nisu bili izvan Rusije, te ne poznaju drugoga svijeta. Dorasli su u komunistoj atmosferi komunizma. Od svog najmlađeg djetinjstva nisu čuli ništa dobro ni o vjeri ni o Crkvi, nego naprotiv samo klevete, psovke i napadaje u nezapamćenim oblicima.[8]

Organizacija i način borbe.

Na čelu čitavog Saveza »navalnih« bezbožnika stoji takozvani Centralni Savjet sa svojim predsjednikom (danas E. Jaroslavski). Ovaj ima svojih posebnih odsjeka, kao n. pr. za »znanstvena« pitanja, narodne manjine itd. Savez se dijeli na više koordiniranih i podređenih organizacija, koje se konačno sastoje iz ćelija. Ćelijama je zadaća revno raditi. Tu je ateistička praksa sjedinjena sa žilavom aktivnošću, dok više organizacije gotovo

[7] Pisjma Komsomolskogo Aktivista, Lenjingrad 1930.

[8] Ovu mladu generaciju ateističkog komunizma prikazuje Klaus Mehnert, Die Jugend in Sowjet-Russland, Berlin 1932.

jedino nadziru praktični rad i uspjehe, a osobito širenje boljševičkih teza u vanjskom svijetu.

Da ocrtamo taktiku i metodu, prikazat ćemo ovdje samo propagandu u s a m o j s o v j e t s k o j R u s i j i.

Jedno od najvažnijih i najzahvalnijih sredstava kako za širenje tako i za snaženje bezboštva jesu š k o l e u širem smislu. Ne treba se stoga čuditi bujnom životu u svim ograncima ateističke škole. O broju pojedinih organiziranih škola nema posve pouzdanih i točnih podataka. Na koncu 1930. bilo je 7 protivuvjerskih sveučilišta za intelektualce, 4 ili 5 pripravnih škola za ta »sveučilišta«, oko 70 visokih škola za radnike, 4 kolektivne visoke škole, te napokon u Lenjingradu još jedno »bezbožno sveučilište za djecu«. 1931. bilo je već 18 antireligioznih akademija i 34 protivuvjerska sveučilišta.[9] Osobito se pazi na takozvane seminare, koji imaju da izobraze što više revnih vođa. Poslije seminara priklanja se velika pažnja protivuvjerskoj odgoji djece. Budući da je kod te jači intelektualni rad nemoguć, prilagođene su metode više dječjem svijetu, u kojem fantazija igra najvažniju ulogu. Stoga mora biti »antireligiozno« sve, štogod dijete u školi vidi. U prvom redu dakako sam učitelj u cijelom svojem nastupanju, zatim vanjsko lice škole s bezobraznim karikaturama Boga, Krista, Svetaca, sakramenata, napokon i cijelo predavanje s pohađanjem protivuvjerskih muzeja i s drugim sličnim izletima. Time si ateistički boljševizam hoće da osigura sasvim novi naraštaj, koji će biti skroz na skroz prožet ateističkim načelima i protivuvjerskim mišljenjem — siguran i nepokolebljiv temelj, kojega ne bi zaraza vjerskih ideja uopće dirnula.

Rad po seminarima, iz kojih izlaze izabrani vođe bezbožnika, zaslužuje posebnu pažnju. Tu je sve uređeno po internacionalnom formatu: obrađuje se gradivo određeno u svojim glavnim linijama od samoga Centralnog Savjeta. Ne radi se dakle samo o tom, kako valja zahvatiti sve narodne slojeve sovjetske Unije, nego je rad tih seminara više uperen na internacionalnu propagandu. U okviru ove radnje konstatiramo samo činjenicu, da boljševički bezbožnici svijesno traže i organiziraju boj za osvajanje vasionog svijeta, a da su ognjište tog organiziranoga napada seminari sovjetskih bezbožnika.[10]

Općenita politička odgoja djece počinje se već petom godinom. Za nju je jedno od o s n o v n i h n a č e l a izričita naredba, da se djeci mora ucijepiti uvjerenje o štetnom djelovanju vjere. Vjera mora biti prikazana kao sredstvo, kojom se sita

[9] Marxismus, Komunismus, Bolschewismus. Sonderdruck des Mitteilungsblattes »Das Zentrum« 9, 10, 11. Berlin 1931, str. 140. Vidi također »Ost - Europa«, Zeitschrift für die gesamten Fragen des europäischen Ostens. Berlin - Königsberg 1931 (Februar), str. 282.

[10] Opsežniji prikaz i točniji podaci o načinu ove internacionalne propagande predviđeni su za posebni članak.

buržoazija služi, da od sirote djece napravi obične robove. I taj rad ne cvate samo u školi, nego svaki mora da se stavi u službu ove propagande. Ko ostaje pasivan, taj zna već, što ga čeka.[11]

Misao miljenica, koja se uvijek i uvijek vraća u »Bezbožniku« (organ Centralnog Savjeta Saveza »navalnih« bezbožnika SSSR) jest ova: ateistički mladić je slobodan, zdrav, doista živ, dok je vjerski uzgojen mladić rob napo mrtav. Karikaturâ toga motiva ima gotovo u svakom broju. »Sveštenstvo« se izrugava; vjera se smatra bitno ovisnom o kapitalizmu, koji da se danas nalazi na smrtnoj postelji; »popovi« se prikazuju kao muktaši. To su smjernice ateističke odgoje u školi.

Drugo moćno oružje u rukama bezbožnika jest p r o t i v u v j e r s k a š t a m p a. Nemoguće je izbrajati ovdje sve te nemoralne listove i novine, koje vrijeđaju svojim plitkim i bezobraznim sadržajem svaki plemeniti osjećaj. Dovoljno se to sredstvo ateiziranja razumije, ako se pomisli, da veliki broj protivuvjerskih spisa redovito izlazi i to u više milijuna primjeraka. Pored toga ima više mjesnih novina s nakladom od po nekoliko stotina primjeraka. Tako se bezbožnici još napose nastoje prilagoditi mjesnim prilikama i servirati bezbožničku nauku podražujući pokrajinskom i ličnom ukusu. Bezbožničke naklade izdaju godišnje na stotine protivuvjerskih djela i brošura. Pravoga znanstvenoga rada zapravo nema. Cijeli je sadržaj udešen za popularno prosvjećivanje i podbadanje. U Ukrajini (Čarkov) izdaju mnoga djela i na njemačkom jeziku — za njemačke manjine; faktički dakako dakako određene su te knjige za stranu propagandu.

Samo jedan primjer o načinu borbe štampom! »Bezbožnik« od 25. VIII. 1932. donosi na prvoj stranici ovu karikaturu: Veliki križ, od kojega je napravljeno praktično vješalo; na svakoj strani visi po jedan proletarac, a krvnik je jedan debeli »pop«. Slični ružni motivi vraćaju se danomice.

Riječ i slika degradirani su na sramotu prostih bezobrazluka i služe svijesnom obeščašćenju Boga i čovjeka, ugnjetavanju i karikiranju vječne Istine.

Na trećem mjestu valja spomenuti ž i v u r i j e č u protivuvjerskim predavanjima. Ovaj je rad također dobro organiziran. Po svim selima — najviše među seljacima — održavaju se mnoga tendenciozna predavanja, kojima se suzbija kršćanska vjera naivnog seljaka.

Sva ostala sredstva mogu se općenitim imenom nazvati p u č k o m p r o p a g a n d o m. To su naime sredstva, koja su određena jednostavno za masu, a manje za pojedinca. Ovamo idu: radio, film, kazalište, umjetnost, muzika, bezbožne pjesme, protivuvjerski muzeji i izleti, protivuvjerske izložbe i šetnje — te još nepregledno mnoštvo ateističkih igara i zabava.

[11] Ost-Europa, Zeitschrift für die gesamten Fragen des europäischen Ostens. Berlin-Königsberg 1931 (August), str. 658.

Na Božić 1931. održano je na radiju u Moskvi predavanje pod naslovom: »Šetnja kroz protivuvjerski muzej«. Ne može biti sumnje, da je ta tema hotimice bila izabrana za taj dan. Početak predavanja bio je dosta nerazumljiv, jer su smetale dvije druge stanice. Cijeli sadržaj sačinjavaju utisci jednog posjetnika protivuvjerskog muzeja u Moskvi. Niveau predavanja karakterističan je za svu ostalu boljševičku literaturu. Što se tu čovjeku pruža, čisti je bezobrazluk nitkovića dakako pod firmom napredne prosvjećenosti. Beskonačno se opetuju zastarjele optužbe i klevete proti kršćanstvu i religiji, ogovaraju se svećenici na najbesramniji način, a nedostadak dokaza i neopravdanost napadaja nadoknađuje razuzdana strast svijesnim varanjem. Zar se tu treba čuditi, ako se priprosti ljudi, koji su nesposobni, da si u tim stvarima stvaraju svoj sud, daju zavarati?

Tako se i u ovoj »šetnji kroz protivuvjerski muzej« ne zna, što više izbija na površinu: da li obična naivnost, da li temeljito neznanje ili svijesna, zapravo đavaoska zloba. Najsporednije opaske u evanđeljima prikazuju se kao otvorena protivurječja, nevini vjerski običaji posve sporedne važnosti žigosani su kao nužne vjerske prevare, a zloupotrebe i izrodi, koji su već odavno osuđeni od Crkve, izdaju se za kršćanska načela. Sve su to stvari, koje ne će utjecati na čovjeka, koji stvarno i mirno misli, ali silno škode čovjeku, koji pati od oskudice, pa mu se obećaje zemaljski raj.

Sigurno je više nego zloćudno pretvaranje, kad predavač na osnovu neopravdanih optužba ovako svršava: »Muzej je neoboriv dokaz, da je vjera opasan otrov, koji ubija životnu volju naroda... Misao o Bogu i vjera u život u boljoj vječnosti koče ljudsku energiju, troše i upropašćuju narode.« Plitka logika ili bolje nelogika ovih riječi osuđuje kako predavača tako i samu bezbožnu propagandu, jer se ona baš služi tom metodom. Ako damo »životnoj volji« onaj smisao, što ga imaju same riječi, onda je sasvim jasno, da je čista materijalistička filozofija upravo otvoreno protivurječje, jer se u njoj nijekanjem vječnosti briše svaki smisao pravoga života. Tko hoće govoriti o energiji, koja se nesmetano želi razvijati, tome baš upravo i jedino kršćanski nauk s vjerom u vječnost može dati pravi temelj. Jer njim se afirmira snaga i energija poletom i zamašajem, koji uz pomoć Božje milosti kulminira i dominira u vječnom proljetnom cvatu životne volje i životne snage. Gdje je tu otrov? Gdje nijekanje energije? Gdje nesreća?

Ovaj spomenuti centralni protivuvjerski muzej nalazi se u dvoranama jednoga bivšeg samostana. Danas ga posjećuje oko 5-600 ljudi dnevno, i to prema tvrdnji gornjeg predavača »iz svih krajeva Unije, čak i iz evropskih država i iz Amerike.« Čemu dolaze onamo? »Da spreme znanstveno gradivo za ustaljenje svojih misli.« U svom naivnom neznanju veli onda predavač: »Muzej je skupio takav materijal, koji će nadživjeti Krista. Iz ovoga odsjeka odlazimo u izvrsnom raspoloženju!« — Evo tu je

otrov! Tu je laž, tu je obeščašćenje životne volje, tu je nijekanje života!

Vrijedno je pročitati utiske jednog talijanskog posjetnika tih muzeja, koji je stručnjak u pitanjima ruske kulture.[12] Među ostalim veli u poglavlju »Ateizam u crkvi«: ima više crkava pretvorenih u muzeje za antireligioznu propagandu; nije rijetka stvar, da se iz crkava naprave gostione ili radnički klubovi; u antireligioznim muzejima je ateizam potpuni gospodar; izvrgavaju se ruglu svi vjerski obredi i pobija se »znanstvenim materijalom« svaki vjerski kult.[13]

»Bezbožna pjatiljetka«.

Bezbožna pjatiljetka ide za potpunom likvidacijom svih vjerskih institucija, crkvenih zajednica i sekti, koje se nalaze na teritoriju sovjetske Unije. Pri tom se ne vodi račun o pravnom ili načelnom odnosu tih organizacija prema boljševičkoj vladi, kako to sam službeni tekst u prvoj točki veli. Odluka, koja sadrži program te pjatiljetke, odobrena je najprije i prihvaćena od Centralnog Savjeta Komunističke Stranke. Zakonsku snagu dobila je 15. svibnja 1932. potpisom Staljina, Jaroslavskog i drugih prvaka crvenog režima. Odluka ima svega 118 točaka. Prema broju godina, u kojima bi se likvidacija vjerskih institucija imala postići, dijeli se odluka u 5 glavnih odsjeka.

U toku prve godine bezbožne pjatiljetke ide se za zatvaranjem svih konfesijskih škola, (ukoliko ih još ima), u prvom redu duhovnih akademija, katoličkih bogoslovija i bogoslovskih tečajeva. U isto vrijeme sva lica, koja su »službenici vjerskog kulta«, idu u posebnu kategoriju bespravnih subjekata. — Valja primijetiti, da je najveći dio ove rabote već obavljen. Ne radi se naime o potpuno novom rasporedu, nego o nacrtu, koji hoće da odstrani sve zaostatke na tom području. Djelo se zapravo privodi kraju, pa se stoga hoće koncentriranim silama izbrisati i zadnji tragovi gore spomenutih institucija. Radi toga prva godina direktno ne predviđa zatvaranja crkava niti službene likvidacije samih crkvenih zajednica.

U drugoj godini, t. j. od svibnja 1933. do svibnja 1934. predviđa se zatvaranje svih crkava svih konfesija i sekti po glavnim gradovima Unije. Zatvaranje svih ostalih crkava bit će izvršeno prema posebno izrađenim propisima toga rasporeda tako, da 1. svibnja 1937. »na cijelom teritoriju SSSR. ne bude ni jedne bogomolje. Čak i sam pojam 'Bog' bit će izagnan iz oblasti sovjetske Unije kao srednjevjekovna stvar, koju smo preživjeli, a koja je služila kao oruđe za ugnjetavanje radničkih masa...«

[12] Ettore Lo Gatto, URSS 1931. Vita quotidiana, piano quinquennale. (Istituto per l' Europa orientale). Roma 1932.

[13] Ibid., str. 75 i dalje.

Druga godina bezbožnoga petgodišnjeg nacrta imat će da bude prava ofenziva »bezbožne akcije«. Ona će konačno likvidirati »vjerska ognjišta« u obitelji i u službeno registriranim bivšim samostanima. Do listopada 1933. bit će provedena »čistka« vjernika po svim sovjetskim ustanovama. Bit će zabranjeno tiskanje knjiga vjerskog sadržaja, religioznih novina, brošura i rituala. Najstrože će se kažnjavati zgotavljanje predmeta, koji služe vjerskim obredima. Osim toga priklonit će se u toku ove druge godine osobita pažnja stvaranju čvrstoga osnova za »razumno bezvjerje« u masi. Za najbolje sredstvo u tom pravcu priznati su bezbožni filmovi. Predloženo je, da se stvori 150 novih bezbožnih filmova. — Za ovu zimu spremaju nekoliko filmova za mladež. U njima ne će nastupati glumci od zanata, nego praktični bezbožnici. Među ostalim nastupat će u jednom od tih filmova djeca moskovske internacionalne škole.[14] I u tom se vidi, kako boljševizam zna sebi u prilog da iskoristi sve momente radničke psihologije.

Treća godina pjatiljetke namijenjena je »aktivizaciji bezbožnih ćelija«. U toku ove godine predviđa se nasilno izagnanje svih »službenika kulta« iz sovjetske Unije, ako se ne budu odrekli svoje vjerske službe.

U toku četvrte godine pjatiljetke morat će sve crkve, sinagoge i bogomolje biti predane upravama službenih ustanova, da se u njima smjeste kina, klubovi i druga »mjesta razumne zabave«. A. Kalibanov, jedan od najaktivnijih bezbožnika, veli: »Ognjišta svetoga kulta i idolopoklonstva promjenit ćemo u svjetionik komunističkog samoobrazovanja. Na mjesta popova, svećenika i rabina postavljat ćemo učitelja. Prošlo je doba vračara — popovskom brbljanju niko ne pridaje više nikakva značenja.« Vidjet ćemo odmah, kako je boljševizam u svojoj školskoj reformi to stanovište već znatno umjerenije primjenio, jer uviđa posljedice svoje radikalnosti.

Zadnja, peta godina ima da »učvrsti i prodube uspjehe postignute na fronti borbe s vjerom«.

Valja napose istaknuti, da publikacija ove odluke o bezbožnom petgodišnjem nacrtu nije bila popraćena onom velikom grajom, kojom je sovjetska štampa obično raznijela odredbe vlade. Zapaža se također, da se i sama štampa tuži zbog lijenosti u antireligijskoj propagandi. A. Kalibanov, koji u »Ratobornom bezbožniku« oduševljeno pozdravlja novi nacrt, veoma žali »nepojmljivu pasivnost sovjetske štampe, koja ne poklanja nikakve pažnje novoproglašenoj eri u nazoru na svijet SSSR. Međutim pjatiljetka bezboštva znači mnogo više za osnaženje SSSR. i za stvaranje novih komunističkih kadra, nego mnoga Magnetogor-

[14] Moskauer Rundschau, Moskva, 18. IX. 1932.

ska...« (Magnetogorski ide među prva poduzeća gospodarske pjatiljetke).

Ma da se po nekim novinama širila vijest o tobožnjem obustavljanju antireligijskih ophoda, sigurno ne može još biti govora o promjeni kurza. Istina je samo, da se u zadnje vrijeme zapaža popuštanje propagande u nekim određenim oblicima. Ali to popuštanje ima svoje jednostavno tumačenje u tom, što je po samoj »bezbožnoj pjatiljetki« rad koncentriran napose na istrebljivanje konfesijskih škola. A glavni razlog bit će u tom, što će se na kraju 1932. završiti gospodarska pjatiljetka, i radi toga se moraju upregnuti sve sile pred ova kola. To jest uostalom glavna značajka boljševičke politike, da se narodu dadu izvjesne privremene koncesije, kad je narodna energija nadasve potrebna. Drukčije se ne može suditi o prividnom prestanku propagande. Čudno je ipak, da je sovjetska štampa u svoje vrijeme donijela samo jednostavan izvještaj o zakonskoj snazi bezbožne pjatiljetke. Komentara nije dodala, nego je samo kratko navela službeno saopćenje Molotova, da će do 1. svibnja 1937. »vjerski kult na teritoriju SSSR. prijeći u oblast dosadnih predanjâ, kojima ne će da vjeruje novi lenjinski mladić.« Kalibanov dakako nije zadovoljan ovom šutnjom boljševičke štampe. On zna dobro, da se ta šutnja osniva na ozbiljnom temelju, kako to neki listovi javljaju, i kako je to prema nekim dobrim izvještajima dosta vjerovatno. Sovjetska vlast imala bi da računa s napredovanjem vjerskoga raspoloženja u Rusiji prije svega po radničkim, a onda čak i u komsomolskim krugovima i u logorima crvene armade. Kraj ovih činjenica može se s pravom sumljati u sudbinu svibanjske odluke o bezbožnoj pjatiljetki, jer vjerski preporod nije posve nemoguć. Ipak ima malo nade, da će u tako kratko vrijeme stvar krenuti na bolje. Trebat će još mnogo mučenika![15]

Psihologija ruskog bezboštva.

Ugledni ruski filozof Nikolaj Berdjajev obradio je solidnom spremom stručnjaka psihologiju ruskog bezboštva u jednom izvrsnom članku.[16] Njegovo razlaganje daje mnogo za razumijevanje današnjega duševnog stanja mnogih ogorčenih ruskih bezbožnika. Prema njegovim izvodima korijen je ruskog bezboštva još u reformi ili bolje u revoluciji Petra Velikog. Tom se činjenicom počinje u Rusiji epoha Antikrista, jer se u ruskoj duši mjesto ortodoksije rađa pravo šizmatičko i eshatologijsko raspoloženje, a uz to joj se otvara i široko more novih patnja. »Iz sažaljenja pozivala je (ruska duša) na ustanak proti patnji; ali je u toj borbi

[15] Više o tom, možda odveć optimistički, može se naći u novom solidnom i opsežnom prikazu A. Zieglera »Die russische Gottlosenbewegung«, München 1932.

[16] »Hochland«, Kempten 1932, Juni. (Izlazi mjesečno.)

pokazala pripravnost za patnju, koja je doprla do mučenja sama sebe. Sućut s patnjama naroda i svega svijeta postala je glavnim motivom ruske literature 19. vijeka.«

Tako je došlo do pojava, koji je za razumijevanje bezbožne psihe od fundamentalnog značenja: preneseni su vjerski motivi i religiozno duševno raspoloženje u areligioznu i antireligioznu — socijalnu — sferu, utjerana je sva religiozna energija u kolotečinu socijalnog rada, a čitava socijalna sfera dobila je religioznu dinamiku. Drugim riječima: sva energija, koja se prije trošila na vjerskom području, iskorišćuje se sad u gospodarskim granama. I dok ljudi pri tom obožavaju čovjeka, postaju bezbožnicima. »Bog je stvorio nepravedan svijet, svijet pun patnje: iz etičkih razloga treba nijekati Boga.« Ali ljubav prema čovjeku, koja se protivi ljubavi prema Bogu, protivi se konačno i samom čovjeku i njegovoj ličnosti. Duhovnom čovjeku nema već pravoga mjesta u materijalističkoj filozofiji. Tu sućut prelazi u okrutnost, a sloboda u nasilje. Tako se oslobodilačka akcija ateističkog nihilizma razbija na svojim vlastitim načelima. »U nihilizmu šezdesetih godina imamo već sve osnovne motive, koji stoje na čelu boljševičke revolucije ... : neprijateljstvo prema religiji i mistici, prema metafizici i čistoj umjetnosti, koje odvraćaju ljudske energije od suradnje pri socijalnoj gradnji; zamjenjivanje svakog apsolutnoga ćudoređa socijalnim utilitarizmom; apsolutna hegemonija prirodne znanosti i političko-ekonomskih disciplina; nijekanje ljudskog dostojanstva kod svih, koji nisu vezani za rad kao radnik i seljak; ugnjetavanje ličnoga nutarnjeg života zahtijevanjem socijalnoga reda. Ne očekuje se savršen život od promjene čovjeka, nego od reorganizacije društva.«

Do ruskog nihilizma mogla je doći samo duša, odrasla »na duhovnom tlu ruskog pravoslavlja, pošto je izgubila svoju vjeru.« Jer ruska ortodoksija je skroz na skroz eshatologijski oblik kršćanstva, koji se sumlja u samu mogućnost opravdane kulture. Kraj takove psihologije, veli Berdjajev, krije se u tim ruskim dušama čežnja za nekim budućim svijetom, ali koji ne traže u nadprirodnoj sferi nego na ovoj zemlji. »Najdublji smisao ruskog ateizma može se izreći samo ovim paradoksom: Zanijekati Boga, da bi se ostvarilo kraljevstvo Božje na zemlji.«[17]

[17] Jasno je, da se ne može sve tumačiti prema ovomu općenitom kalupu. O konkretnim boljševičkim tipovima svih mogućih zanimanja piše — više empirički — William C. Withe »So lebt der Russe« (Aus dem Amerikanischen übertragen), Köln 1932. Veoma instruktivno je također djelo P. Nötgesa S. J. »Katholizismus und Kommunismus«, Köln 1931. Knjiga je doduše pisana polemički, ali ima mnogo materijala u slikama i dokumentima.

Bezbožna odgoja.

Kako su sami vođe s velikim zadovoljstvom ustanovili, služe mladi bezbožnici boljševizmu izvanredno dobro. Ti vođe znaju dobro podrediti protivuvjersku propagandu trenutnim zadaćama i zahtjevima boljševičkog komunizma. Ovamo ide najprije nadziranje roditelja, kojima je na taj način onemogućeno obdržavanje vjerskih praznika. Njihova organizirana djeca izdala bi ih nemilosrdno, štoviše optužila bi ih kod tajnih agenata GPU. Stoga u zadnje vrijeme sve više upotrebljavaju ove mlade snage kao moćne činioce boljševizma. Određene su im nove zadaće, dodijeljeno im je novo područje: moraju se među ostalim aktivnije staviti u službu gospodarskih ciljeva. Ta je politika razumljiva iz činjenice, da je boljševizam u svojoj biti bezbožni komunizam — dakle u isto vrijeme negativna religija, nazor na svijet i gospodarski sistem. Zato su se i neki ateistički krugovi obvezali na svojevoljne radne dane i tako si stekli sredstva za nabavu tanka, zrakoplova, traktora i mnogih drugih važnijih ratarskih sprava, koje su sve dobile naziv po bezbožnim organizacijama, kao n. pr. bezbožnik, moskovski bezbožnik, ukrajinski bezbožnik, uralski bezbožnik itd. Time se postizava dvostruka svrha. Jedno se mlade ugrijane glave stave oduševljeno u službu gospodarskog programa, a drugo je ovaj rad velika reklama za bezbožni pokret.

Da se ovo biserje antireligioznog pokreta sačuva od svih štetnih utjecaja, morala je odgoja po školama biti skroz antireligiozna, kaošto smo već prije spomenuli. Prvo su učitelji morali biti odstranjeni, jer — kako Lunačarski veli — »religiozni učitelji su već u sebi jedno protivurječje.« Tako su za kratko vrijeme sva važnija učiteljska mjesta bila popunjena ateističkim učiteljima. Službeno je naređeno, da je po svim školama rad antireligioznih ćelija obvezatan i da se bezbožni učenici moraju vladati prema ovim uputama: na početku školske godine morat će se obdržavati velike konferencije i manifestacije aktivnih bezbožnika, na kojima će se pokazati putevi i sredstva za protivuvjerski rad u školi i doma.[18]

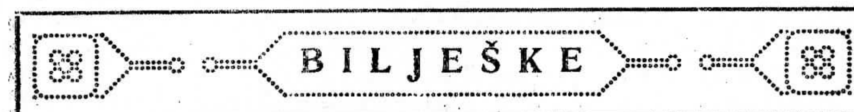
Negdje u polovici 1932. reformiran je nastavni plan za srednje škole odlukom Centralnog Odbora Komunističke Stranke. Poslije je ovoj odluci još nadodana naredba Centralnog Izvršnog Odbora, koja u pojedinostima radi o rasporedu i o pedagoškim potrebama. Vanredno se važnom smatra »politehnička izobrazba«. Zanimljivo je još u pedagoškom pitanju priznanje sovjetskog vodstva. »Glavna u školskoj odluci vanredno oštro i jasno formulirana smjernica jest ova: učiteljima se mora osigurati mnogo veći auktoritet, disciplina po školama se mora bitno popraviti, kolektivna neodgovornost mora se promijeniti u najozbiljniju odgovornost pojedinaca.«[19]

[18] O životu druge zapuštene djece, koja nije organizirana, ali koja svojom prosjačkom sudbinom faktično stoji na strani bezbožnika, vidi: Vladimir Sensinow, Die Tragödie der verwahrlosten Kinder Russlands, Zürich 1930. Por. i »Život« 1931., str. 129. i dalje.

Ovom priznanju ne treba dodati nikakva komentara, jer je na osnovu ove odluke jasno, da je boljševizam opet podlegao svojim vlastitim »slobodnim« metodama. To je uostalom karakteristično za njegovu kratku povijest, da pri aplikaciji svojih načela uvijek kapitulira, i da mu samo koncesije tuđih neprijateljskih elemenata osiguravaju željene uspjehe.

Žalosna je činjenica, da su sinovi tmine tako zauzeti za svoj posao. I pri tom se ne zna, da li je ironija sudbine, kad zapadna Evropa u vrijeme svjetske gospodarske i moralne krize očekuje spasenje i svjetlost s mračnog Istoka. Međutim što se zaista sprema? Jaram, ropstvo, sibirska noć! Budimo si samo svijesni, da to nije samo slika bez značenja, nego simbol, koji pokazuje, što zapravo vrijedi boljševička ideologija i stvarnost: to je — protivurječje i apsurd. I boljševizam nužno nosi u sebi tu nemogućnost, koja je danas već potvrđena žalosnim djelima najgorče tragike. Tamo, gdje se istina ignorira, gdje se ugnjetavaju najuzvišenije duševne vrijednosti čovjekove, tamo mogu ostati samo ruševine propalih ideala, na kojima se mora rađati veliko ogorčenje zbog izgubljene sreće, što je prirodnim nagonom gonjeno srce ljudsko žeđa. I padne li sjeme nezadovoljstva na plodno tlo, opet se dakako rađa pakost i mržnja, neminovno opetuje Luciferova tragedija.

Dr. V. Keilbach.

UPOREDO S VREMENOM!

(Refleksije o savremenom svijetu i životu.)

Uz židovski problem.

Protestantizam kao čedo humanizma i renesanse preuzeo je od njih poganski dio baštine: naturalizam. Time je otvorio vrata, da su se poganske ideje mogle uvući i u protestantsku teologiju. Druga je vrata otvorio subjektivizmu time, što je zabacio crkveni auktoritet u nauci, pa je tako i Kantu i svoj idealističkoj njemačkoj filozofiji utro put i omogućio da osvoji evropsku inteligenciju. Sve je to pripravilo francusku revoluciju i okupilo protukršćanske ele-

[19] Moskauer Rundschau; Moskva, 25. IX. 1932.

mente u framasunske lože. Spomenuta je revolucija i Napoleonova era donijela Evropi i svemu svijetu novi dar: emancipaciju Židova. Tada su ovi navalili u lože, da sebe i svoju emancipaciju učvrste u svim socijalnim klasama. I posljedica je bila: Židovi ne nastupaju kao mesijski izabrani narod; oni postaju u duhu tadašnjega liberalizma samo građani Mojsijeve vjere. Ipak se ne govori o židovskim Francuzima, Nijemcima ili Rusima, nego o francuskim, njemačkim ili ruskim Židovima. Židovi su još vazda izraelski puk. I dok im je loža omogućila, da se društveno uzdignu, banke su i burze omogućile, da postignu gospodarstvenu hegemoniju.

Kakovi su Židovi sada u svojoj biti? Tako se pita R. John (Beč) u listu »Der kath. Gedanke«.* Po njemu se Židovi rado sele; često su na to i prisiljeni, jer ih progone. To ih je navelo, da svoj imetak ili posjed drže u likvidnom stanju: u novcu. Uslijed toga su se i odali bankarstvu, dioničarskim udruženjima i burzovnim spekulacijama. Moderna tehnika je usko povezana uz akcijska društva. Židovi poznaju sve tajne u trgovini i na burzi, pa su zato tu i zagospodovali. Novac ne nosi, ako ga ljudi ne traže, ako ga povoljno ne možeš plasirati, gdje nema veće potražbe. To je sve usko spojeno s trgovinom. Stoga se i veli: Gdje je trgovine, tu je sigurno i Židova. No Židovi hoće da osiguraju svoj položaj i javnim mnijenjem, dosljedno štampom. Zato su Židovi i zaposjeli ovu velevlast, da preko nje uđu u vladu i čvrsto zadrže u rukama novčane izvore i dobiti. Židovske mase, koje se nalaze u istočno-evropskim zemljama, sele prema zapadu. Sada je glavni grad židovstva Newyork.

Židovski narod kao narod ipak nije sasvim izgubio svoje mesijske ideje. Loža i njezino čedo liberalizam želi doduše pomoću svoje »kraljevske umjetnosti« istisnuti s lica zemlje sve, što je natprirodno, ali ipak i ona u eri »visoke buržoazije« služi ovoj mesijskoj ideji. U doba »proletarijata« socijalizam preuzima na se istu ulogu, pače s većim oduševljenjem i energijom. Teški položaj proletarijata po raznim tvornicama povećava nadu u boljoj budućnosti. Sve se to zbiva u Evropi, jer Židovi imadu prevlast u loži i socijalizmu. Ta socijalistička hlepnja ili vjera u oživotvorenje raja na zemlji nije slučaj. M. Buber, teoretičar židovskog duha, a s njime i najpronicaviji kritičar Marxova »Kapitala« K. Frantz priznaje, da Marxovi osnovni gospodarstveni pojmovi imaju specifičku oznaku židovskog duha. Tako eto ljudsko društvo, koje se u svojoj oholosti odriče nadnaravnog spasenja i s druge strane kriči za najprimitivnijim oslobođenjem, to se društvo svijesno ili besvijesno tura u naručaj Izraela. Evo ovako dva najveća savremena protivnika: veliki kapitalizam i socijalizam stoje pod inspiracijom i vlašću Židova. To nam svjedoče Wallstreet u Newyorku i Kreml u Moskvi.

Što da se radi? Da prionemo uz antisemitizam? Broj glasova i za to raste. No Hilaire Belloc opaža, da je boljševizam doveo židovsko pitanje u novi stadij. Uistinu tko poznaje pionire framazunske lože, velike svjetske štampe, kazališta, filma, književne kritike, sramotne knjige, revolucijsku savremenu agitaciju, lako može doći na takovu misao. Nije li dakle prva dužnost svakoga kršćanina, da bude antisemit? No ne postoji li i koje drugo rješenje židovskog pitanja?

---

* Lipanj 1932.

Najprije budimo pravedni i recimo: što mnogi Židovi čine, toga ne smijemo metati na rovaš svima. Drugo: U prosuđivanju židovskog pitanja lako ćemo zalutati, ako nas ne vodi objava Božja. Antisemitizam hrani rasnu mržnju, bio on »umjeren« ili »radikalan«. Ovaj zadnji ide čak tako daleko, da zabacuje i bibliju i Krista i njegovu Crkvu i nauku. Radikalni antisemitizam vojuje i nehotice za daljnu židovsku premoć na zemlji. Narodni socijaliste hoće da budu radikalni antisemite, a time upravo u Marxovu duhu postaju njihovim dobrim pomagačima. Židova ne će nitko zbaciti s krugl je zemaljske. Oni su bili suvremenici izumrle egipatske kulture, Asiraca, Babilonaca i Grka; postojali su i prije osnutka Rima. Židovi će i dalje postojati. Pače po sv. Pavlu će i Židovi jednom postati katolici (Rim. 11, 25); dakle Bog sam će jednom riješiti semitsko pitanje.

Kada će to biti? Sadašnji je Papa Pijo XI. svečano proglasio Kristovo kraljevstvo. Ne navješta li to novu zoru, pred kojom će pseudomesijske ideje ustupiti mjesto pravomu mesijskom kraljevstvu. To je »katoličko« rješenje židovskog pitanja. Bez toga su rješenja Židovi i sebi i svijetu prava pokora. S Konstantinom Velikim je natpis na Isusovu križu »Isus Nazarećan, kralj Židova« prestao biti znakom sramote. Nadoći će i dan, kada će se ispuniti riječ, koju je prorok Zaharija kazao o svom izabranomu narodu: »I gledat će na onoga, koga probodoše i plakat će za njim kao za smrću prvorođenoga.« (12, 10) Za to rješenje moli sv. Crkva nesamo na Veliki petak, nego prosi za obraćenje Izraela u ime njegove stare sinagoge u svojoj adventskoj antifoni 23. prosinca: »O Emanuel, Rex et legifer noster, expectatio gentium et Salvator earum: veni ad salvandum nos, Domine, Deus noster! — O Emanuele, kralju i zakonošo naš, nado pogana i Spase njihov: dođi, da nas izbaviš, Gospodine Bože naš!«

Dobro i zlo u »Novoj odgoji«.

U Genevi postoji »Institut pedagoških znanosti«, koji širi »Novu odgoju«. Kod načela te odgoje treba rastaviti dobro od zla, jer je u »Novoj odgoji« i pšenice i kukolja: b o n a m i x t a m a l i s. U nje se krije naturalizam, pa čak i materijalizam, koje moramo zabaciti. Neke se opet metode »aktivne škole« slažu s načelima kršćanske tradicijske odgoje, pa znače napredak u odgajanju kao znanosti i umjetnosti.*

Dva su glavna sistema »Nove« pedagogije: *pozitivistički* i *idealistički.* Ta su dva sistema samo u prividnom protuslovlju, jer su to dva oblika istog *monizma,* na kome se konačno osnivaju. Pozitivizam veli: Sve je materija, koja se razvija bez konca i kraja. Idealizam veli: Sve je duh, koji se vječno razvija bez konca i kraja. Jedan i drugi priznaje samo jednu realnost, ako je priznaje. Tu realnost jedan zove materijom, činom, fenomenom, drugi zove Duhom (s velikim D). Posljedice teorijske i praktičke, moralne i pedagoške moraju biti iste: ne postoji transcedentni, osobni Bog, različit od svijeta, pa stoga nema ni više ni izvanjske vlasti, čovjek je svoj vlastiti gospodar: nema nepromjenljive istine, nema moralnoga zakona, nema razlike između dobra i zla.

---

* Za gornje izvode poredi članak u »Civiltà cattolica« od 7. studenoga 1931.

Odatle slijedi za pedagogiju takozvana samoodgoja, pri kojoj učitelj ne vodi đaka, nego ovaj učitelja.

1. Pedagoški idealizam. Njemu se sve razvija, pa zato nema tradicijske razlike između učenika i učitelja, dječaka i momka, znanosti i pouke, pouke i odgoja, škole i života, predmeta i metode u pouci; sve su to različiti pogledi i časovi razvitka istoga Duha. Duh, produkt naše misli, ne ovoga ili onoga individua, nego univerzalnog subjekta, t. j. »transcendentalni Ja« vječnog razvijanja. Taj Duh stvara rečene razne poglede i časove kao različite od sebe i među sobom. On to izvodi u tri oblika ili kategorije: u *umjetnosti, vjeri i filozofiji.* Prva je pozicija čistog subjekta, druga čistog objekta, treća je čista sinteza jednoga i drugoga. Prema tome se i odgoja razvija prolazeći te tri kategorije: estetska, vjerska i filozofijska odgoja. Stoga se zna naći »vjera kao temelj odgoje«, ali samo u osnovnim školama. Jer da je vjera prijeko potrebna, ali niža kategorija, prema Hegelu mitologijska i niža filozofija, koja odgovara dječjem umu još nezrelom za čistu filozofiju. Čista je filozofija onda namijenjena srednjim i višim školama.

Što je tu istina? Pedagogija je u isto doba i znanost i umijeće. Kao znanost razlikuje se od filozofije, od koje uzima načela i izvodi svoje zaključke. Kao umijeće izvodi svoja pravila iz iskustva kao i druge praktične znanosti. Vjera nije »kategorija« ni »čas« takozvanog »Duha«, nego znanost o odnosu između čovjeka i Boga kao njegova konačnog cilja. Idealistička je pedagogija ipak unijela i nešto dobra. »Nova« je pedagogija postavila vjeru kao temelj. To je dobro. Ali to je svagda imala i kršćanska pedagogija. I to je dobro, što »Nova« pedagogija promiče u školi i umjetnost. To odgovara dječjoj prirodi, jer je svako dijete crtalo i prije, nego je došlo u školu. Dobro je, što se u »Novoj« školi uči pjevanje (to je i prije bilo) i spontano crtanje (dječak crta, što opaža i kako opaža).

2. Pedagoški naturalizam. Pedagoški pozitivizam ne će da miriše po materijalizmu i zato upotrebljava i riječ »Duh« i zasade pedagoškog idealizma. Tu mješavinu pedagoškog pozitivizma i idealizma nazivljemo modernim pedagoškim naturalizmom. Taj vlada u lajičkoj odgoji. Iz programa udruženja »Ligue internationale pour l' éducation nouvelle« vadimo za ilustraciju 7 tačaka:

a) »Bitni je cilj svake odgoje, da duh prevlađuje. Odgoja dakle mora ići za tim, — ma kakovo bilo učiteljevo uvjerenje —, da očuva i poveća u dječaku duhovnu energiju.«

Ovo načelo govori o neizvjesnom spiritualizmu, koji je zajednički idealizmu i pozitivizmu. Odgoj uistinu — kako veli Pijo XI. u svojoj enciklici o kršć. odgoji — mora učiniti čovjeka onakovim, da postigne cilj nebeski, za koji je stvoren. Ali »Nova« odgoja isključuje natprirodni čovječji cilj.

b) »Odgoja mora poštivati dječakovu individualnost. I zato valja osloboditi duhovne moći, koje su u njemu.«

»Osloboditi«? Jedino u ovom smislu: Valja dječaka osloboditi od nutarnjeg robovanja neurednim strastima i od vanjskog ropstva predsudâ i neopravdanih ograničenja.

c) »Nauka mora pustiti, da se slobodno razviju interesi, koji su dječaku urođeni i javljaju se spontano na ručnom, umnom, estetskom, socijalnom i drugim područjima.«

I tu su izrazi neopredijeljeni. Ispravni su samo onda, ako se kaže, da su ti interesi podvrgnuti moralnom i pozitivnom Božjem zakonu kršćanske objave.

ć) »Svako doba ima svoje biljege. Međutim osobni i kolektivni zapt moraju sami dječaci organizirati uz sudjelovanje učiteljâ. Taj zapt valja da ojača osobnu i socijalnu odgovornost.«

To je pretjerano i dvoznačno, čak i krivo, ako se isključuje auktoritet, i odgojitelj izjednačuje s učenikom, što kanda želi reći riječ »sudjelovanje«. Pijo XI. veli u spomenutoj enciklici, da učenik »mora sve više i više svijesno sudjelovati u svojoj odgoji.«

č) »U odgoji valja istisnuti egoističko natjecanje; mjesto toga neka nastupi sudjelovanje, koje navodi dječake, da svoju individualnost stave u službu zajednice.«

I tu su izrazi previše široki i neodređeni. Ispravno je to, da djecu valja priučiti na društvenost, uljudnost i kršćansku ljubav.

d) »Koedukacija — t. j. zajednička pouka i odgoja muških i ženskih — isključuje jednako postupanje s oba spola, a uključuje sudjelovanje, po kome jedan spol djeluje zdravo na drugi.«

Ovdje se naopako uzima, da su sve sklonosti u ljudskoj prirodi dobre. Pogibeljna je iluzija, da jedan spol dobro djeluje na drugi u školi i u doba mladosti. Koedukacija ili skupno življenje moguće je samo u obitelji, a izvan nje »uz potrebnu razliku i podesno rastavljanje već prema raznoj dobi i okolnostima«, kako veli sv. Otac Pijo XI.

e) »Nova odgoja neka od dječaka napravi budućeg građanina, koji će moći izvršiti sve svoje dužnosti prema svojim milima, svom narodu i prema čovječanstvu, ali da uz to bude i svijestan svojega ljudskog dostojanstva.«

To načelo nije novo, jer je odgoja i doslije za time težila. No taj cilj nije potpun, pače nije ni ispravan, ako *isključuje* dužnosti prema Bogu kao konačnom cilju, ako odgoja ne formira kršćanina, koji je po Piju XI. (u rečenoj enciklici) »najbolji građanin upravo poradi katoličke nauke, te ljubi domovinu svoju i vjerno sluša državnu vlast.«

Idealisti i pozitivisti imaju koješta dobro, što su ga povadili iz kršćanstva, iako sav njihov sistem odiše nekršćanskom atmosferom. Stoga nije čudo, da se i pristaše »Nove pedagogije« slažu u koječemu s dosadašnjom, tradicijskom pedagogijom.

Katolici i socijalno pitanje.

Boljševizam je okužio i duhove. To je zapravo odgovor na kapitalizaciju većine zemalja, a oboje je plodom materijalizacije ljudskoga života. Stoga je i nadošla svjetska kriza. Boljševici misle, da će nas od nje izbaviti gospodarstvo, industrija i trgovina i to tako, da stroj zamijeni čovjeka, i da čovjek postane strojem. To je »novi bog« bezbožnika boljševičkih. Lenjinu podigoše spomenik od sastavnih dijelova strojeva. List »Jugend« ima tipski značajnu sliku: Masa gladnih ljudi kleči i pruža kao na molitvu sklopljene ruke prema traktoru, pa ga obožava kao božanski motor novoga poretka.

Što će katolici na to?

U zadnje se vrijeme mnogo govori i piše o *socijalnom katolicizmu*.* Nije to nikakav novi, kako dobro reče George Goyau, nego stari katolicizam. Nije ni stranačko-politički nego duhovno-vjerski. O tom se katolicizmu govorilo već u prvoj polovici 19. vijeka. Uzdao se tada, da će nakon propasti franceske revolucije opet predobiti svijet za kršćanstvo. Nikao je u Franceskoj, Engleskoj i Njemačkoj nakon doba pauperizma prije g. 1848. iz »vjerskoga« katolicizma. Bio je u dosta tankom krvnom srodstvu s tadašnjom romantikom. Katolički romantičari po Njemačkoj kao A. Müller, F. Schlegel, F. v. Baader, K. L. Haller, K. Brentano, J. Görres i dr. dali su pobudu i za socijalni katolicizam; probudio se smisao za udruženja, staleška zastupstva, tradiciju, auktoritet, nacionalizam i univerzalizam, organski poredak. No sve je to gospodarstvo i sav taj društveni poredak imao još nešto srednjevječno, jer su romantici bili i previše povezani s prošlošću. Sama Crkva bila je mnogo opreznija, te nije nigda proglasivala nijednoga gospodarstvenog niti socijalnoga oblika katoličkim tipom za sva vremena.

Međutim je socijalni katolicizam naišao na jakoga i opasnog neprijatelja: na gospodarski liberalizam. G. 1840.-1850. počinje se *kapitalistička era*, koja ruši dotadašnje staleže, tradiciju, organsku povezanost ljudskoga društva. Liberalizam bezobzirno ruši nasipe, koji su dotada štitili gospodarsko-socijalni život. Svijet se dijeli u dva tabora: s jedne strane stoje nekoliki posjednici i vlasnici novih industrija, a s druge proletarci, koji od nevolje nose na pazar svoju radnu silu. Protiv ovoga novog industrijaliziranja ustadoše Baader i kasnije Kolping s Kettelerom, ali se ne oboriše na industrijski rad sa strojevima, nego na onu bezdušnost, kojoj je sticanje i gospodovanje postalo jedinim i glavnim ciljem. Novi način rada pokidao je organsku povezanost, pa je karakteristično za ovo *prvo doba* socijalnoga katolicizma u Njemačkoj, da nastupa *protiv kapitala*. *Ketteler* hoće da provede socijalnu reformu samopomoću proizvodnih udruga. Ali nailazi na silne zapreke pa poslije g. 1866. ističe, da je država dužna ublažiti i ukloniti radnikovu socijalnu bijedu. I kasnije ostaje kod te misli, kako se vidi iz njegova zadnjega nacrta »Christentum und Sozialdemokratie«.

Međutim je industrijalizacija rasla, a s njome i proletarizacija četvrtoga staleža. Država je regbi svladala gospodarski liberalizam. Stoga je i socijalni katolicizam, koji je prije nastupao protiv kapitala, počeo da se zalaže *za kapital*. Prešavši na stranu kapitala i klasne borbe priznade ujedno državi vlast i dužnost da zakonima doskoči socijalnim nevoljama te izravna protivnost između kapitala i rada, da se pobrine za dobro radnikovo. Tako je nastupio socijalni katolicizam nakon »Kulturkampfa«, pošto se izmirio s državom. U tom je pravcu poznato socijalno političko djelovanje Hertlingovo g. 1880., osnutak »Volksvereina« g. 1890. (vođe Brandt i Hitze!), podizanje brojnih interkonfesijskih udruga i politika centruma. Tako je napušten boj protiv kapitala i prihvaćen moderni društveni poredak s državnom socijalno-političkom intervencijom. Ipak staro načelo o promjeni gospodarskog poretka nije nikada posvema zamrlo: ostalo je živo u južnoj Njemačkoj, a osobito u Austriji (Vogelsangova škola). J. Eberle ga je sve donedavna zagovarao u svojem listu »Schönere Zukunft«.

---

* Vidi o tom članak F. Müncha u »Der katholische Gedanke« 1931., br. 4.

Pijo XI. izdao je dne 15. svibnja 1931. svoju encikliku »Quadragesimo anno«, u kojoj se osvrće na socijalna načela Leona XIII. i njegovu okružnicu »Rerum Novarum«. Oba se pape slažu u tome, da je svijet podijeljen u dva razreda: jedan nagomilava blago, dok drugi upada u proleterstvo. To je posljedica konkretnoga kapitalističkog industrijaliziranja. Pape ne osuđuju kapitalistički način gospodarenja kao u sebi zao, nego traže reforme, koje će zaštititi čovječanstvo od kapitalističke bezdušnosti. Ne ustaju protiv nove tehnike, koja poštiva privatno vlasništvo i slobodu saobraćaja, nego osuđuju gospodarski individualizam i socijalizam.

Iz toga je jasno, da pape nipošto ne odobravaju liberalnih načela gospodarskoga poretka, što ga je rodila revolucija od g. 1789. Jer revolucijska je sloboda nametnula puku ropski jaram, a toga ne može nijedan papa odobriti. Leon XIII. je jasno rekao, da za rješavanje socijalnoga pitanja nije dosta Crkva sama, nego da i država mora zasukati rukave. Pijo se XI. u spomenutoj svojoj okružnici slaže s načelima svojega predhodnika te iznosi načela nove organizacije. I on osuđuje sve one poduzetnike, koji se kod posla ne obaziru na radničko dostojanstvo niti na socijalnu pravednost. Tako zabacuje kapitalistički gospodarski sistem, koji ide samo za interesima kapitala. Karteli, trustovi i velike banke imaju doduše sva produktivna sredstva: produkcija je sva prešla u novac, u finansijski kapital, ali se taj sistem nalazi u velikoj krizi, te uza svu industrijalizaciju i njezinu rentabilnost narodi gladuju. Kraj sve hiperprodukcije živežnih namirnica, obrađenog i neobrađenog materijala milijuni radnika nemaju zarade. Veliki zadaci čekaju Evanđelje, iz kojega načelâ sv. Otac izvodi na današnje prilike primjenu korporativnoga staleškog poretka.

Živimo u prelazno doba gospodarstvenog i društvenoga poretka. Prijelaz je u tome: krive fronte liberalizma, državnog socijalizma i fašizma pomalo uzmiču, a načelo korporacija i staleškog društvenog poretka prevlađuje. Gospodarske i staleške korporacije po Evropi sve više dobivaju vlastitu upravu, u koje će područje ući i gospodarska pitanja, kojima se danas bavi država. Država će ubuduće imati samo potrebni nadzor i regulaciju tih pitanja.

*Mane američkoga kapitalizma.**

Nitko se ne sumlja u to, da kapitalizam hramlje na obe noge. Jer on je i redovito otimao velikom broju ljudi priliku, da mogu pošteno zaslužiti svoj svakidašnji kruh u jednu ruku, a u drugu zgrtao silno bogatstvo u krilo nekolicine. Osim toga baca on ljude u goleme socijalne i industrijske gubitke. Činjenica je, da i sami kapitaliste priznaju neki ciklus poslenih kriza kao nešto, što se i očekuje i što je normalno u tom sustavu. Zar to nije dokazom, da kapitalizam nije razuman način u vođenju poslova, nego gotovo bi čovjek rekao neko slijepo kockanje, koje je često tragično?

Najčudnovatije je to, što ekonomisti poznaju točno mane kapitala, a finansijeri i industrijci često nemaju o njima ni pojma, jer iz ekonomije poznaju tek elementarne stvari, koje se tiču novčanoga zajma; politici se također dosta slabo razumiju u ekonomiju, ako ćemo ih suditi po njihovom po-

---

* Vidi: »America«, New-York studeni 1932. (članak o. Parsons-a S. J., kojega misli ovdje reproduciramo)

litičkom nastupu. Socijalisti i komunisti su se bolje specijalizirali u teorijskoj ekonomiji pa su stoga strah i trepet drugima. Ovime ne želim reći, veli o. Parsons, da većina ljudi ne poznaje mnogih stvari, koje su vezane s kapitalizmom. Ta svak opazi, ako ga cipela tišti, ili je ovratnik pretijesan, ili je pečenka izgorila. No to još ne znači, da zna i kazati, zašto je to tako, i zašto se to baš nama mora dogoditi, premda može biti uzrok tih stvari i naša vlastita, običajna nemarnost. Tako su milijuni Amerikanaca izgubili miljarde dolara u lošim bankama. Ne bi bilo čudo, kad bi ti ljudi kazali, da će onda nastati blagostanje i sreća, ako banke hermetički zatvore povjereni im novac. No Kanada i Engleska imaju dobrih bankovnih sustava, sudeći po tome, što u njih nema toliko bankovnih stečajeva. Ipak i te zemlje imaju svoje depresije.

Drugi su, a ima ih mnogo, izgubili svoj novac na burzi u Wall Streetu. Smatrali su običnu igru poštenim načinom, kojim bi povećali svoje glavnice. Zamijenili su naprosto rad s igrom, investiranje kapitala sa spekulacijom. Ti su ljudi zaboravili na poslovicu, koja veli, da kod svakoga brda ima penjanja i spuštanja. Svi su tu pokazali onu prostodušnost, što je John Moody zove Amerikaninovim svojstvom: kupuju, kad je cijena stvarima visoka, a prodaju, kad im je cijena niska. I ova zadnja skupina ljudi ustanovljuje, da je kapitalistički sustav pogrješan. Zašto? Jer na burzi u Wall Streetu imade previše badavadžija, koji hoće da žive na tuđi račun.

Stoga misli, da treba nešto učiniti i doskočiti tim badavadžijama. No dosad nije nitko ništa poduzeo protiv te svoje vrsti Monte Carla.

Drugi su opet, na tisuće njih, investirali svoj novac u dobroj vjeri. Dobro su se posavjetovali pa onda posudili svoj novac našim društvima. Sad počinju uviđati, da se upravitelji, a često i činovnici tih udruženja, jednostavno dogovore i prevare nesamo dioničare, koji su pravi vlasnici, nego i posjednike dotičnih obveznica. Kao dokaz za to ne treba nam Kreuger i njegove šibice; mogli bismo navesti i mnogo drugih primjera, gdje se ne radi o igri, nego o nečemu još goremu. Nego i time još nismo došli do pravoga korijena svega zla. Vazda je bilo prevara i lopova, pa ni jedno ni drugo nije prema tomu nužna posljedica kapitalizma, iako ih možda baš u tom sistemu ima u obilju.

Drugi uzrok, radi koga je američki narod osiromašio, jest nesmotreni način, kojim su udijeljeni novčani zajmovi vanjskim državama, lijevo i desno, osobito južnoj Americi; često poduzećima, koja nemaju ni glave ni repa. Mnogo toga novca nije ni stiglo na adresu, nego je veliki postotak njegov ostao u džepu promicateljâ i posrednikâ, ako nijesu njime potkupili državne namještenike, kako se dokazalo barem u slučaju Perù. Mnogi takovi zajmovi danas ne vrijede ništa, ili vrlo malo, pa je mnogo svijeta osiromašilo.

Drugi je neugodan i skandalozan kapitalistički pojav u Engleskoj i sjevernoj Americi centralna banka, kakova je Federal Reserve Bank. Ta je banka u rukama privatnih bankira. Tako su novčano kolanje i mjenični tečajevi, dizanje i padanje kredita dani na milost i nemilost nekolicine ljudi. Tome bi zakon dakako mogao doskočiti, premda je veliko pitanje, da li bi takov zakon i prodro.

Drugi promatrači misle, da bi sve bilo u redu, kad bi se zatvorio jaz, koji postoji između vlasnika bogatstva i onih, koji njime raspolažu. Tako je na pr. jedan sam čovjek, sada tako glasovit g. Insull, proveo titanski sindikat, koji okuplja razna udruženja i poduzeća i ima kapital od mnogih miljarda

dolara. Jedno od tih udruženja, zvano »Middle West Utilities«, ima nominalni kapital 2 miljarde i pô dolara, te izvodi toplinu, svijetlo, energiju, plin, led za preko 5 tisuća općina u 30 država Američke unije. Koliko je tu dioničara, koji samo i slute, da u svemu tek nekoliko osoba vedri i oblači? Ti često nijesu ni kupovali dionica, nego su im one upravo naturene. Ova nas opažanja dovode već vrlo blizu proton pseudosa kapitalizma. No i to bi se moglo promijeniti, a kapitalizam bi i dalje cvjetao.

Ako dakle svih ovih naopakosti, koje se nalaze u kapitalističkom sistemu, ne možemo smatrati specifičkim i neizbježljivim svojstvima kapitalizma, koja je onda temeljna pogreška ovog sistema?

Na to možemo, veli o. Parsons, odgovoriti na više načina. Najprije moramo kazati, da ekonomijski zakoni nijesu prirodni zakoni kao sila teže ili brzina svijetla. Ekonomijski su zakoni ćudoredni zakoni kao i zakon »Ne ubij« ili »Ne ukradi«. Određuju pravac ljudskim činima i upravljaju čovječjom sudbinom, a nesamo novcem, strojevima ili trgovinom. I ti ekonomijski zakoni — slično kao napose četvrta zapovijed Božja — imaju svoju sankciju već na ovom svijetu. To su depresije u ciklusu krizâ kao periodička kazna za zlo postupanje. Neminovni rezultat antiekonomijske t. j. nemoralne akcije!

Moralni zakon, koji upravlja ekonomijom, jest zakon socijalne odgovornosti, socijalne pravednosti. Investirati ili posuđivati novac, osnovati industrijska poduzeća, dijeliti ili sticati nova tržišta, utanačivati cijene i plaće, visinu proizvodnje i potrošnje — sve je to nećudoredno, ako je antisocijalno ili naprosto nesocijalno. Ćudoredno je, ako ima socijalni cilj. Ako je sistem organiziran na čisto individualističkom temelju te se nikako ne obazire na socijalno dobro, tad je nećudoredan i mora spasti na sve to niže grane. Branići sistema vele, da individualizam znači jednaku brigu za sve. Ali to nije istinito. Njegova Svetost Pijo XI. obara to dokazivanje veleći, da je »jednaka briga« samo krabulja pohlepe i škrtosti. Individualistička ekonomija neprestano producira bez obzira na opće dobro. Tako se onda dva korelativa, sposobnost proizvodnje i sposobnost potrošnje, što su idejno i u svojem postojanju međusobno vezane, vazda promatraju svaka za se, jednostrano. I došlo je već tako daleko, da je između njih nestalo povezanosti pa je zgrada morala pasti.

Htjeti steći što više i što brže, iako ne doduše vazda nepošteno s obzirom na zakon, ali ipak samo na korist pojedinaca, a ne na socijalnu korist, nećudoredno je i vuče za sobom ekonomijsku depresiju. Neznanje i lakomost, veli o. Parsons, dva su zla sadašnjega kapitalističkog sistema.

Pohlepa veli: Brze i velike dobiti dolaze od produkcije i upotrebe kredita, koji se upire na produkciju. Neznanje govori: To pak možete činiti neograničeno i bez obzira na ikoga, izuzevši sama sebe. Nota bene: dobit, ukoliko je nagrada za uloženi novac i osobno nastojanje, nije nemoralna. Nećudoredna je dobit, koju stičemo na trošak društva.

Velika je i strašna istina: Ako socijalni poredak brižno ne uspostavimo drugim kojim načinom u upravi vlastitoga vlasništva negoli je sadašnji kapitalizam, bit će kraj privatnom vlasništvu, barem onomu, što je investirano u produkciji. Jer ili će socijaliste, a možda i komuniste imati slobodan put, ili će kapitalizam, teroriziran, nametnuti ekonomijsku diktaturu u vladi, a u jednom i drugom slučaju finale jest — kraj privatnoga posjeda.

Katolička socijalna teorija regbi jedina ima ključ za rješenje u ovoj situaciji. Lani je sâm Papa dao znak alarma. Vrijeme traži snažnu križarsku vojnu u prilog ćudoređa u poslovima i finansijskim stvarima ili u obranu socijalne pravednosti.

Čovjek i tehnika.

Münchenski kardinal Faulhaber vadi iz ustiju moderna čovjeka, kad pita:* Kako može Crkva blagoslivati strojeve nove tehnike? Prokleti bi ih morala, jer je stroj osudio radnika na pusti mehanizam, kao da je čovjek tek neživa poluga na željeznoj spravi. Prokleti, jer se stroj zgnječivši pošteni zanat i ostavivši mase industrijskih radnika bez zarade i kruha, natječe s puškom i topovima u uništavanju egzistencijâ. Žalosno je dakako, što je strojna industrija osudila zanate na smrt, a kućni obrt na gladovanje. Ipak u drugu ruku ni zanatlije ne mogu biti bez stroja ni kućne radnice bez šivaćice i stroja za krpanje. Sigurno stroj nosi dio krivice današnje neuposlenosti. Veći pak dio te krivice ne nosi stroj, nego ljudi, koji su zanemarili dvije stvari. Ljudi su propustili istim tempom, kojim je tehnika neprestano stvarala nove strojeve i tim omogućivala proizvodnju »en masse«, izjednačivati pomoću socijalne pravednosti i ljubavi gospodarski i duhovni radnikov položaj.

Radi kapitalističke pohlepe za dobitkom svalili su prokletstvo novih prilika na jadne radnike. Isto se tako ljudi ne pobrinuše, da u istom tempu, kojim je tehnika stvorila nove strojeve, otvore narodnom i svjetskom gospodarstvu nove puteve, da se tako dobra, što ih je stroj donio, bolje podijele, kako to enciklika »Quadragesimo anno« traži javno pred cijelim svijetom. Kad Crkva blagosliva strojeve, tad misli na dobročinstva, što ih pruža ljudima za svakidašnji život. Ta nitko od nas ne će poželiti, da se vrate vremena, kad su radnici na rijekama bez Baggerova stroja morali strašnu muku mučiti, ili kad su po ulicama iskidani konji vukli tramvaje bez električnog pogona. Crkva ne posvećuje samo iznalaske prirodnih znanosti i djela tehnike, nego ih stavlja i u službu kraljevstva Božjeg. Mnogi su bolesnici u privatnim kućama, još više u bolnicama mogli primiti sv. sakramente, jer su svećenika pozvali telefonom. Mnoge je unesrećene zatekao još na životu kapelan iz obližnje župe, jer je u par minuta doletio na motoru. Dušobrižnik u dijaspori može svake nedjelje održati tri puta toliko služba Božjih, na radne dane šest puta toliko vjerske pouke dati daleko nastanjenoj djeci, koliko prije bez motora. To je za katoličku pastvu dvostruki blagoslov, jer ono ne znači samo čitanje sv. Pisma kao u protestanata, nego se upire na osobno poučavanje u vezi s tiskanom riječju, a kruna mu je dijeljenje sv. sakramenata. Misijonari pripovijedaju, kako su im auto, motorni čamci i aeroplani otvorili nova misijska područja. Za misije to znači novo doba. Kako su prema tom teška bila putovanja starokršćanskih i srednjevječnih misijonara! Kako je težak bio put još u 13. vijeku, kad je sv. Albert Veliki putovao iz Regensburga u Köln! Sad je tehnika dala krila kraljevstvu Božjem.

Radij i njegov glas omogućuje, da kod Božje službe mogu tisuće i tisuće slušati propovijed na otvorenu, tisuće poredane po visinama kao ono kod propovijedi u Evanđelju. Pomoću radija mogu ratari, koji obitavaju po osamljenim naseljima, kao na pr. farmeri u Americi, ili i seljaci u gornjoj Bavarskoj, pa i bolesnici i oni, koji ostanu kod kuće, da je čuvaju, svi ti mogu slušati jutrom crkvene službe Božje. Pomoću radija je omogućeno, da na euharistijskim kongresima bude okupljeno 200 do 300 tisuća ljudi oko oltara i propovijedaonice. Jednako radij omogućuje, da kod procesije u duljini od više kilometara svi učesnici mogu zajednički sudjelovati kod istih molitava i pjesama, kao da su u istom hramu. Radiju dugujemo, što se kod velikih narodnih katoličkih sastanaka, kad se otvore svi radiji, skupa nađu svi na pr. njemački katolici kao jedna župa. Evo tako radij može da postane i glasnikom kraljevstva Božjeg.

Priroda je umjetnina Božja, a ne sotonina nakaza; k tome Bog hoće da istražujemo tajne u prirodi, tehnički ih usavršimo i stavimo u službu Božju. Odatle onda slijedi ovo: Mi katolici moramo sudjelovati u istraživanju i tehničkom usavršivanju, pače moramo u tome i prednjačiti. Budući da je tehnika oznakom novoga doba, to mi katolici, osobito akademijski obrazovani, moramo sudjelovati u tom doba i usavršivati lice zemlje u službi Božjoj.

A. Alfirević D. I.

* Cfr. Das neue Reich od 3. 9. 1932.

KNJIŽEVNOST

ZA STUDIJ ISTOČNOAZIJSKOGA PITANJA.

Obilna je literatura, što nam otvara dublji pogled u istočnoazijski sukob. Ovdje bismo željeli prikazati nekoliko djela, što će dobro poslužiti svakoga, tko se želi uvesti u taj zanimljivi problem.

Prof. dr. Karlo Haushofer napisao je »*Japans Reichserneuerung*« (str. 158; W. de Gruyter & Co. — Berlin 1930.; u platnu stoji 1,50 maraka). Knjižica u obliku sveščića »Zbirke Göschen« daje vrlo dobar prijegled povijesti, kako se izgradila nova japanska država, prijegled sviju socijologijskih, gospodarskih i političkih komponenata, koje su Japan sasvim izmijenile. Kako knjižica ima u prilogu 6 karata, vremenski prijegled, opširno kazalo imena, lica, navada i običaja te književnosti, to je pravi priručnik baš i za sadašnje tamošnje događaje. Pisac je uostalom poznat sa svoja dva ranija djela, koja idu među najdublja i najopsežnija, što su napisana u novije vrijeme o istočnoj Aziji. To su »Zum Freiheitskampf in Südostasien« (izašlo g. 1923. kod Vowinckel-a u Berlinu; 503 stranice, stoji u platnu 10 maraka) i »Geopolitik des pazifischen Ozeans« (g. 1927. u drugom izdanju; 470 stranica i 17 karata; stoji u platnu 15 maraka).

Vrlo je temeljito djelo *E. von Salzmann-a* »*China siegt*« (Hanseatische Verlagsanstalt — Hamburg 1929.; 200 stranica, stoji u kartonu 5, u platnu 6 maraka). Tko želi pravi uvid u silne kineske probleme, taj će ga sigurno dobiti u toj knjizi, što ju napisao novinar od zanata, koji živi u Kini već 30 go-

dina te nastoji u njoj pokazati, kako se mijenja kineski način mišljenja. Kod toga mu vrlo dobro dolazi lično poznanstvo sa svima velikim kineskim vođama, kod kojih je često bio u gostima. Utisci dobiveni na mučnim putovanjima po zemlji, oštro oko i fini osjećaj čine pisca uistinu pozvanim prosuđivačem zamršenih kineskih pitanja, koja je danas potrebno odgonetnuti više nego ikada. Dok se obično u takovim knjigama daje slika socijalnih i kulturnih prilika, Salzmann meće narodnopolitički momenat na prvo mjesto i prvi se usuđuje, oslobodivši se kako nadutoga engleskoga »cant«-a tako i slatkorijeke kineske propagande po tuđini, pokazati i loše strane današnje Kine. Prikaz mu ništa ne gubi od živosti, kad iznosi povijesne činjenice, niti mu crtanje gospodarskoga života umara statistikama. Pisac dobro pozna političku konstelaciju, ali ipak vjeruje u kinesku budućnost, jer na koncu svoje knjige piše: »Sve o sve... čini mi se, da kineski narod, kinesku politiku i kinesko gospodarstvo čeka u novom vijeku nečuveni boom, koji će se sigurno svršiti s pobjedom Kine i pribaviti joj u svijetu onaj ugled, što ga je imala u 18. vijeku za velikoga cara Sien Lunga.«

U istoj nakladi izašla su g. 1928. još dva djela vrijedna preporuke. To su: *A. Nobel: »Herr über Asien«* (170 str., 32 slike i 3 karte; stoji u platnu 7,50 maraka) i *E. Kleinschmidt: »Durch Werkstätten und Gassen dreier Erdteile«* (Das soziale Bild von Amerika, Ostasien und Australien, 2. izd., 202 str., 34 slike; stoji u kartonu 5,40, u platnu 7 maraka.) Nobelova knjiga uvodi čovjeka u visoku politiku azijsku i u svjetsku politiku uopće tako dobro, da ne može biti bolje. Obrađuje problem evropske premoći u Aziji. Engleska je još uvijek gospodar u Aziji. Pitanje je: hoće li Evropa odnosno Engleska i dalje biti vođom? Ili će možda Kina oteti gospodstvo? Vrlo pregnantno prolazi ispred čitačevih očiju golema građa od vremenâ Aleksandra Velikog do preporoda Azije u naše dane. Evropu gledaš sad kao napadača sad opet kao napadnutog. Metode, kojima su evropski narodi azijske podvrgavali svojoj vlasti, iznose se tu bez ikakva obzira i dobivaju pravo ime. Svoje mišljenje o budućnosti toga dijela svijeta izvodi Nobel iz geopolitičkih, kulturnih i gospodarskih temelja današnjega azijskog razvitka. Upravo zadivljuje bogato znanje i zreo sud, a romanski zanimljiv stil, koji niti jedne sekunde ne da dosadi blizu, baš veseli čovjeka. Sa svim tim nije to površni putopis nego temeljito djelo, kojim će se sigurno mnogo koristiti i dobar poznavalac azijske literature.

Ako je još ostala koja luknja u poznavanju socijalnoga stanja u istočnoj Aziji, tad će ih sigurno popuniti Kleinschmittovo djelo. To je plod dvaipogodišnjega svjetskog putovanja, na koje je pisac pošao, da proučava socijalne prilike u tri dijela svijeta i da »promatra narode u njihovoj borbi za svakidašnji kruh«. Dakako da ti narodi nisu tek onako na sreću izabrani, nego su to, kako pisac veli u uvodu, tri žarišta izvan Evrope, oko kojih se sabiru sile i moći, koje će promijeniti izgled svijeta: Sjedinjene američke države (»zemlja bez poštovanja«), Kina i Japan (»dio svijeta bez vremena«) i napokon Australija (»prostor bez naroda«). »Na čelu je Amerika, pionir kapitalističkoga duha bez premca. Uz nju preko Pacifika Japan i Kina; 400 milijuna ljudi pruža ruke za evropskom tehnikom, tom tajnom bijelčeve premoći. U poduzećima i radionicama istočne Azije raste konkurencija jeftinih ruku te postaje opasnom za poduzetnike, namještenike i radnike po starom i po novom svijetu. Napokon Australija, gotovo nenapučeni prostor, napo kolonija, naselište, kula za reformu tla i za socijalizam, predstraža u borbi engleskoga svjetskoga carstva protiv Amerike i istočne Azije. Sve troje se nalazi u duševnoj krizi, traži životni sadržaj i životni oblik, novi oblik svoje kulture.« Pisac nije skupio svoje dojmove tek onako na trčeći, nego si je uzeo vremena na svojem svjetskom putovanju te se nije bojao ni čađavih radionica ni uskih ulica. Svraćao se u raskošne hotele ali i kretao po lučkim točionicama; nije samo u tišini razmatrao nego i kao radnik bio uposlen u Detroitu kod Forda. Duboko znanje, lak način pisanja i upletene putne uspomene čine tu lektiru i ugodnom i korisnom.

Kl. Diederich.

Breviarium Romanum. Editio XIII juxta typicam, amplificata XI. 4 sveska in-12. Friedr. Pustet, Regensburg 1932. — Cijene: na najboljem tankom papiru i vezano u finoj koži 65 (sa zlatorezom 75) maraka; na indijskom papiru i vezano u finoj koži 80 (sa zlatorezom 90) maraka.

Ovo najnovije izdanje rimskog brevijara s velikim slovima potpuno odgovara nesamo svim opravdanim zahtjevima, nego čak i svim barem donekle osnovanim željama. Tri najnovija oficija o sv. Bellarminu, o materinstvu Bl. Dj. Marije i o sv. Albertu Velikom nalaze se već na svojim mjestima (13. V, 11. X, 15. XI). Samo zbog tehničko-finansijskih razloga nije bilo moguće uvrstiti ih i u kalendarij i indeks.

Redakcijom ovo se izdanje odlikuje svim mogućim prednostima. Nijedno drugo izdanje ne opetuje tako dosljedno i potpuno sve dijelove oficija kao ovo. Antifone i oracije opetuju se stalno, tako da nikad ne treba natrag listati. Psalterij sadržaje za svaki dan one dijelove, koji se vraćaju. Osobito je Proprium sanctorum udešen s vanrednom preglednošću. — I izvanjskom opremom i tehničkom savršenosti, koje kod brevijara sigurno nisu sporedne, ovo izdanje nadmašuje prijašnja. Slike su izabrane s dobrim ukusom, tisak je jasan i čitljiv (još i pri dosta slaboj svjetlosti!), kakvoća papira izvrsna, a uvez zapravo umjetnički. Težina pojedinih svezaka nije prevelika, ali s obzirom na težinu preporuča se skuplje izdanje na indijskom papiru.

Danas ima svakako već više odličnih izdanja brevijara, ali ovo Pustetovo bez sumnje zaslužuje prvo mjesto među njima. Točno sadržajem, pregledno i udobno redakcijom, otmeno izgledom, a savršeno kakvoćom materijala i rada zaslužuje samo preporuku.

Dr. V. Keilbach.

Bahr — Claudel — Kossak - Szczucka — Papini. Izdalo Društvo sv. Jeronima. Knjižnica općega znanja, knjiga 3.

Četiri studije, koje, ako i nevelike opsegom, ipak mnogo kazuju. I. Horvat prikazuje nam Bahra, misaonog i strastvenog tražitelja novoga života i nove umjetnosti, kojeg na kraju prošloga vijeka rado citiraju naši moderni, koji se kroz mnoge zablude probijaju napokon do mirne ljepote u Kristu. Dr. Maraković ističe golemu širinu doživljajâ i katoličke duše, a po tom i širinu rada Paul Claudela, koji poput starih sv. otaca puni svoju liriku Svetim pismom, daje našemu doba novu duhovnu dramu, opominje snagom misli i osjećaja na Dantea, govori stilom češće tamnim, no bez kojega ne bi bio onako bliz mnogomu suvremeniku. — M. Ujević crta »sitnoga, siromašnog i ružno-

ga« Papinija, koji je zaista po svom obećanju iz mladosti tako zavikao, »da ga svi čuju«, koji je, odgojen od djetinjstva kao potpun bezvjerac, strastveno proživljavao sve moderne bludnje i ipak napokon došao od krajnjega nihilizma k vjeri u Boga i Krista, no ni potom ne mijenja tako brzo svoga borbenog stila pa ipak biva čitan i prevođen kao teško koji od današnjih pisaca. Dr. Kraljeva upoznaje nas s odličnom poljskom spisateljicom Kossakovom, koju, odgojenu vjerski, strahote naših vremena još više utvrđuju u vjeri, koja sja iz svega njezina rada, bilo da njim zalazi u povijest ili crta savremene probleme. — Ovakvih bi nam studija o katoličkim starijim i suvremenim svjetskim piscima trebalo još mnogo, da nam katolička mladež ne grabi iz svjetske književnosti blata već zlato. *M. Pavelić D. I.*

Grad i Selo. IV. godište. Uredio P. Grgec.

Programatičan je urednikov »Šofer i svećenik kao predstavnici savremenih ideala«, u kojem se lijepom, originalnom misaonošću tumači potreba ideala, pa današnji ideal »motorske civilizacije«, kojoj je predstavnik šofer. Toj proriču neki bezvjerski mudraci potpunu propast, no njih vara upravo njihova nevjera: civilizaciju će spasti kršćanska vjera, a toj je predstavnik svećenik. Taj treba da blagoslovi šofera. Članak je malen, ali pun. — Programatična je i raspravica o. dra Boškovića »Moral i umjetnost«, u kojoj se učeno i uspješno pobijaju neka mišljenja znatnog dijela estetičara, no u njoj se opet nalazi i tvrdnjâ, s kojima se ne će svak složiti. Možda se »Život« na ovaj članak do zgode pobliže osvrne. — Od drugih poučnih članaka ističu se osobito urednikov »Ivan Karlović u pjesmi i priči« pa Šapinin »Mučenici Bosne«, kojemu valja zaželjeti, da ne zapusti taj predmet.

U beletrističkoj prozi susrećemo odlična imena J. Truhelke, pa Š. Jurkičke, N. Subotića, V. Vijolića, a od mlađih se ističu Bor i Kozarčanin. U poeziji dočarava stari Zagreb i potiče na praštanje i ljubav pučka gluma dra Dezelića »Majka Božja od Kamenitih vrata«, potresa Arnoldov »Iseljenik«. Od mlađih se sjećamo naročito Jakovljevića, Poljačića, Lendića, Kornera, Kordića i Nikolića. Pređivao sam mlade pjesnike »Grada i Sela« s drugovima im iz Matičina »Hrv. Kola« istoga godišta. Mislim, da je u prvih nesamo više vedrine i života, već i dara. Ako smijem, rekao bih im: što bliže k puku našem i k poeziji Crkve! *M. Pavelić D. I.*

Ujević M., Hrvatska književnost. Izdanje Društva Svetojeronimskog.

Knjižica od same 204 strane, na kojima je mladi profesor zbio povijest naše književnosti od najstarijih vremena do danas! Nikakvo čudo, da je u takvom djelu tu i tamo koja netočnost; više se valja čuditi, što je pisac uza sav škrto odmjereni prostor za toliku građu, i u području, na kojem se hoće toliko studija i iskustva, uspio tako dobro zacrtati i opće konture i zapaziti tolike pojedinosti. Tkogod će mu zamjeriti, što se ne služi nešto življim bojama izričući povoljan ili nepovoljan sud; no bez sumnje će se manje udaljiti od istine u izricanju tolikih sudova onaj, koji ih stvara mirno i oprezno. Pisac je naišao na mnogo prigovora; razlog je gotovo samo u tom, što je govorio toliko o suvremenicima, a to je, razumije se, škakljiva stvar. Ipak će autor vrlo dobro učiniti, kad jednom dođe do 2. izdanja ove knjige, da još više istakne, što rad pojedinih pisaca vrijedi i s vjersko-moralnoga gledišta. Tako će oni odgojitelji, kojima više vrijedi krepost od svakoga pukog estetskog obrazovanja, znati, što da pružaju i preporučuju mladeži za čitanje. *M. Pavelić D. I.*

Kern A., Ist unsere Lesemethode richtig? (str. VIII + 134), Herder — Freiburg 1931. Stoji 3,80 odnosno 5,20 maraka.

Ova psihološko-pedagoška radnja ne govori, kako bi tko možda mislio, o retoričkoj strani našega čitanja, nego izričito samo o tome, kako treba učiti djecu, da mogu lakše i sigurnije, prirodnije doći do lijepog čitanja. U prvom je dakle redu napisana za učitelje na osnovnim školama, koji uče djecu čitati (Leselernmethode). Knjiga sama nesamo da je psihologijski odlično djelo, nego je i vrlo zanimljiva. Sadržajem je razdijeljena na četiri dijela: čitanje kao psihofizički akt, t. j. što sve sadržaje i na koji se način vrši proces čitanja, da li čovjek simultano ili sukcesivno shvaća, što mu oči pružaju itd.; drugi dio opisuje genezu čitanja, kako dijete shvaća skupine slova i kako spaja akusto-motoričku sliku riječi te dolazi do elemenata. Treći dio donosi kratak osvrt na pojedine metode u povijesti i sadašnjosti. Napokon je ocrtana nova metoda, osnovana na prije obrazloženim teorijskim temeljima: pouka treba da počinje ne od elemenata, t. j. pojedinih slova ili glasova, nego od cjeline (»Ganzheitmethode«) analitičkim putem do elemenata, pojedinih slova. Najprije dakle nauče djeca »čitati« kratke rečenice, gdje se n. pr. mijenja samo subjekt, a zatim polagano dođu do toga, da u tim slikama (ne pišu, nego gotovo slikaju pojedine riječi) razlikuju pojedina slova. Velika prednost ove metode jest, da lako pređu »mrtve točke«: elemenat — sinteza, a onda osobito, da djeca nauče čitati po smislu, jer sve, što »čitaju«, ima smisao već od početka, nema tu »mrtvih« skupina, što ih može dijete da čita tek nakon teške operacije sintetiziranja i neprestanog poučavanja, »da je to« n. pr. »ka, a čita se k« itd., kako je to već nužno kod suglasnika, koji se sami za se ne mogu izgovoriti. Upravo ovaj način čitanja nalazimo i kod odrasla, uvježbana čovjeka, koji ne pravi sinteza, nego čita u skupinama; k sintetiziranju vraća se tek onda, kad mu je smisao skupine nepoznat. Budući da se po ovoj metodi počinje vježbanje s čitanjem riječi, a ne pojedinih slova, lako je onda priznati ono, što auktor na kraju tvrdi, da naime djeca na taj način dolaze brzo do sigurnosti u pravopisu, što vrijedi mnogo osobito kod jezika, gdje su pravopisne poteškoće veće nego u našem radi velike razlike između pisanja i izgovora pojedinih riječi kao n. pr. u francuskom ili engleskom. *V. Sedej D. I.*

Priester und Mission. Jahrbuch der Unio Cleri pro missionibus in den Ländern deutscher Zunge 1929, 1930. Aachen, Pontstrasse 78 - 80.

Kako već naslov pokazuje, ovaj je almanak, koji izlazi 15 godina, namijenjen osobito svećenstvu u pastvi. Prema tome je udešen i sadržaj ovih svezaka. U prvom dijelu donose se više idejno-znanstvene rasprave od poznatih misijskih pisaca u Njemačkoj, Schmidlina, Maasa i dr.; drugi je dio više za praksu: skice za misijske propovijedi, građa za predavanja, misijske kateheze i sl. Na kraju je onda prikaz misijskih događaja, svečanosti i uopće cijeloga misijskog pokreta u domovini. Osobito je na više mjesta prikazana i

obrazložena tijesna veza među župnikovim djelovanjem u župi i radu za vanjske misije: svećenik radeći za misije radi na tome, da podigne vjerski duh uopće u svojoj župi. *V. Sedej D. I.*

Les Conversions. Compte rendu de la huitième semaine de missiologie de Louvain (1930.; Str. 272.)

Kako pokazuje drugi naslov, knjiga sadržaje predavanja, što su bila održana na VIII. misijološkoj sedmici u Louvainu. Knjiga je izdanje misijološke sekcije »Museuma Lessianuma«. Sama predavanja održali su većinom praktični misijonari. Zato pobuđuju to veći interes, budući da govore iz iskustva i doista često i podavaju svoja iskustva. Nekoja su predavanja kao ono P. Charlesa o teologiji obraćenja ili ono abbéa Cormana o tumačenju raznih misijskih statistika općenitog značenja, druga osvjetljuju pojedina pitanja i pojedine misijske pokrajine. Tako je ocrtan rad katehista u Nyassi (O. Massé od Bij. Otaca), onda utjecaj kršćanske djece na njihove još poganske roditelje (Thoonen), prikazan je rad urođeničkih redovnica itd. Važnost i utjecaj katoličke štampe u misijskim zemljama pokazuju predavanja o štampi u Japanu i o propagandi mladog budizma u Indiji, Kini i Japanu. Predavanja su na francuskom jeziku osim jednog engleskog i jednog holandijskog. Iz svih se otsijeva barem donekle sav onaj idealizam Crkve, što ga je već sv. Pavao tako lijepo označio sa svojim »caritas Christi urget nos«, i sva ona jaka volja, koja ne klone ni pred najvećim neprilikama i žrtvama. *V. Sedej D. I.*

BIBLIOGRAFIJA

Pod ovim naslovom donosimo po mogućnosti sve novosti naše knjige. Označujemo ih: a) »neprijekorne«, ako u njima nema barem ništa protiv katoličkih načela; b) »prijekorne«, ako se bilo u čem ne slažu s katoličkim načelima; c) »zle«, ako se s katoličkog gledišta moraju posve zabaciti; d) »zakoni i sl.«, ako ih uredništvo uopće ne klasificira s katoličkog gledišta.

a) Neprijekorne:

Albert Toma, Spomenica, Beograd 1932. Tek nam je opaziti, da jedan Jaurès ne može biti učiteljem u socijalnim pitanjima.
Aranđelović, Građansko procesno pravo kraljevine Jugoslavije (ćiril.), Beograd 1932.
Barac, August Šenoa, knj. III., »Binoza« — Zagreb 1931-1934.
Bošković O. P., Albert Veliki, »Istina« — Zagreb 1932.
Božović, Crna Gora u drugom balkanskom ratu sa Bugarskom 1913., Beograd 1932.
Dujmušić i Jakić, Priprava za prijamni ispit za upis u I. razred srednjih škola, Zagreb 1932.

Đino, Zvezde i njihova kruženja, Beograd 1932.
Ercegović, Katolička dogmatika, Split 1932.
Esteve-Rabadan, Dvije majke, Zagreb 1932.
Glavičić, Za tajnom prirode, Beograd 1932. Tek malo nezgodna »satira«!
Hašek-Vračarević, Nevolje gospodina Tenkrata.
Höpfner-Meyer-Matić, Kako se čuva od mucanja (ćiril.), Paraćin 1930.
Hvolson-Majstorović, Kepeci u carstvu snova (ćiril.), Beograd. Samo će jedva imati kakovu odgojnu vrijednost.
Jovanović, Proučavanje abrazivnih i fluvijalnih reljefa (ćiril.), Beograd 1932.
Karalić, Nespokojne zore (ćiril.), Beograd 1932. Samo ipak »Uviranje duše« malo nekršćanski beznadno; možda prevelika sumlja u Boga.
Karmanski, Regulacija Save od Siska do Zagreba sa saobraćajnoga gledišta, Zagreb 1932.
Kašanin, Viša matematika I. (ćiril.), Beograd 1932.
Keller (dr. Helen) - Petrović, Moja vasiona, Zemun.
Kovačević, Temelji naprednoga stočarstva, 5. izd., Zagreb 1932.
Lang, Spomenica drž. osnovne škole u Samoboru, Samobor 1932.
Maksimović, Problemi urbanizma (ćiril.), Beograd 1932.
Marinković, Gde da nađem sreću? (ćiril.), Beograd 1932. Ali ipak za oproštenje grijeha treba i sakramenat sv. ispovijedi; neoprezno je rečeno, da je bogatstvo *uzrok* zavisti, krađe i sl.
Mitrović, Morsko ribarstvo u skandinavskim državama, Zagreb 1932.
Njezinim malim putem (= sv. Terezija od Djeteta Isusa!), Zagreb 1932.
Pajović-Goldner, Tehnički uslovi za predmete građevinske administracije (ćiril.), Beograd 1932.
Petrov O. F. M., Svetac svega svijeta (Život sv. Ante od Padove), Sinj 1932.
Petrović, Kroz mirisna polja (ćiril.), Beograd 1932. Za mladež.
Rački, Iz prošlosti sušačke gimnazije prigodom tristagodišnjice (1627-1927), Sušak.
Rogić, Katedrala u Djakovu, Osijek 1932.
Rozmaitowski, Ukleti hotel, Društvo sv. Jeronima — Zagreb.
Simonović, Durmitor, Beograd 1932.
Smiljević, Industrija Južne Srbije i stabilizacija novca (ćiril.), Skoplje 1932.
Šenoa, Zlatarevo zlato, Izd. Društva sv. Jeronima, Zagreb 1932.
Velimirović, Misionarska pisma, Vaskršnji broj 1932. (ćiril.). Nema ništa, što bi se s kat. gledišta moralo osuditi.
Voćarstvo u primorju, Split 1930.
Vojvoda Miljan Vukov i Vasojević 1820-1886 (ćiril.), Cetinje 1932.

b) Prijekorne:

Crlenjak, Rasplod čovjeka za omladinu i roditelje, Zagreb. Vrlo trijezno pisana knjiga i s gledišta prirodne etike u glavnom posve ispravno. Ipak i s toga gledišta moramo primijetiti, da nije bilo potrebno tako se jako čuvati riječi *Bog;* da je neoprezno praviti opreku između »filozofije« i »realnosti«; da je neznanstveno nijekati bitnu razliku između živoga i neživoga. S kat. gledišta još napose valja primijetiti, da je celibat bolji od spolnoga života, da ovoliko i tako potanko upućivanje mladeži u

spolni život nije uputno te obično više škodi negoli koristi; da je volja Božja moćno pomagalo u borbi za čistoću. Moderno seksualno prosvjećivanje baš zato i jest tako rašireno, jer se odbacili najsnažniji motivi za moralan život, crpljeni iz objave, pa se sada traže razni surogati.

Divac, Zoologija (ćiril.), Beograd 1932. Uči monofilsku evoluciju od praživa do najsavršenije životinje, a to se protivi znanstvenim rezultatima, pa će biti tek izvod monizma (str. 318. sqq)

Gligorić, Oni, koji odlaze (ćiril.), Beograd 1932. Tu i tamo probijaju čudni pojmovi o filozofiji, vjeri etc., premda pojedinim primjenama ne će biti prigovora.

Godišnjica Nikole Čupića (ćiril.), Beograd 1932. »Nekolike pojave u staroj srpskoj religiji« donosi više vrlo smiješnih izreka. Tako se na pr. (str. 202.) meće u opreku »etička« i »religijska« podloga; post se osniva »na shvatanju, da »greh ulazi na usta«, a to da je protiv kršć. shvaćanju. Odatle se izvodi, da post potječe iz poganstva!

Ivanković, Žena kao najljepši sjaj ovoga svijeta, Osijek 1932. Čini se po svemu, da pisac ima dobru i najbolju volju, ali nema dovoljno spreme za predmet, koji obrađuje. Drukčije ne bi protiv bož. prava tražio rastavu braka, niti bi mu monogamija bila tek zahtjevom današnjega društva.

Jeftić, Postojanja (ćiril.), Kruševac. Hipermoderna, nerazumljiva stvar.

Lovčević, Zdravstvene pouke vojniku (ćiril.), Beograd. Kod pouke o spolnim bolestima trebalo je odlučnije govoriti o spolnom životu.

Marčić, Građanska nauka i socijalno zakonodavstvo, Split 1932.

Marić, Filozofski rečnik (ćiril.), »Slavija« — Novi Sad 1932. Kršćanska filozofija prolazi maćuhinski; pojedine definicije neprecizne.

Miletić, Letopis timočke eparhije (ćiril.), Zaječar 1932. Na str. 11. na pr. g. Kazimirović tako govori o opsjednuću, kao da ga drži naivnim i nemogućim, premda ga Crkva uzima ozbiljno.

Milojević, Zoologija (ćiril.), 5. izd., Beograd 1932. Neoprezno govori o razlici između biljaka i životinja, životinja i čovjeka. Tako na pr.: »najveća razlika između čovjeka i šimpanze« jest »pomičan palac na nozi«! Čini se, da želi učiniti vjerovatnom neomeđenu evoluciju.

Milojević-Stanković, Zoologija (ćiril.), Beograd 1932. To su obični opisi; tek je smiješno govoriti o »živoj materiji« (str. 173.) te misliti, da živci bez posebnoga principa tumače život. Pohvalno je, što se vrlo trijezno drži prema eugenici (cfr. str. 233. sq.)

Narodna knjižnica »Zdrav dom« br. 62-3., 67. (ćiril.), Beograd 1932. Način, kako je pisano, nije zgodan; ima izraza, koji se mogu lako krivo shvatiti, kao na pr.: »mistička vera u čudo«.

Pavićević, Crnogorci u pričama i anegdotama, Zabavna biblioteka 524., Zagreb. G. Đuro Vilović se pobrinuo u »Uvodu«, da cijela stvar dobije protivukatoličku pointu, da se udari po pozitivnom kršćanstvu.

Prodanović, Čitanka I. (ćiril.), Beograd 1932. Svećenički stalež izilazi smiješan.

Ristić, Kapi bola i sreće (ćiril.), Beograd 1932. »Posvojče« i »Neznane suze« ne mogu odgojno djelovati.

Sorokin-Ikonić, Socijologija (ćiril.), Beograd 1932. U tim »pravcima i teorijama« kat. socijologija uopće nije našla mjesta, te se na str. 328. kao njezini predstavnici spominju »Action francaise« i fašizam! Iako iznosi dosta zanimljivosti, cijela stvar boluje osobito a) od toga, što ne zna drukčije zamisliti socijologije nego samo orijentiranu po nekim školama, i b) što su temeljem za klasifikaciju tih škola vrlo sporedni momenti.

Tagore-Đurić, Nacionalizam (ćiril.), Beograd 1932. U predgovoru se izlaže hinduistička filozofija Tagora, koja je kadra zavesti u nekim točkama. Str. 9.: »Ljudsko društvo kao takovo nema nikakove svrhe, koja njega prevalizilazi. Ono je samo sebi svrhom.«

Trbojević, Propovedi II. (ćiril.), Sr. Karlovci 1930. Za pravoslavne.

c) zle:

Almanah savremenih problema, Zagreb 1932. Razni se problemi rješavaju s posve nekršćanskoga gledišta (zastupa se determinizam, monizam etc.)

Biblijske lekcije za treću četvrt 1932. god. (ćiril.), »Pokretna reforma« — Pančevo 1932.

Čupak, Prirodno liječenje I., Zagreb. To je liječenje i odveć prirodno, jer traži zajedničko kupanje potpuno golih; sunce je »božanstvo« etc.

Dekobra i dr., Amandina (ćiril.), Beograd. Frivolnosti iz bračnog života i ljubavi.

Dunavac, Snahina udaja i druge priče (ćiril.), Beograd 1932. »Jača od ljubavi« je posve nemoralna.

Durant, Um caruje (ćiril.). Životi i mišljenja velikih filozofa (ćiril.), Narodno delo — Beograd 1932. Catholica ignorantur; kritika na pr. Kanta ima posve nekatoličkih izvoda: Kant je dokazao, da Boga ne možemo spoznati!

Gumhalter, U blizini ceste (pjesme), Zagreb 1932. Pjesme bezbožnika i socijalnoga revolucijonarca, koje su katkad i lascivne.

Hanžeković, Gospodin čovjek, Zadružni štamparski zavod — Zagreb 1932. Bezočno napadanje i klevetanje Crkve, njezina misijskog djelovanja karikiranjem, pretjerivanjem etc. Propovijeda se vegeterijanstvo.

Hichens, Alžirske noći, »Minerva« — Zagreb. Preljubnička ljubakanja.

Hughes, Bura na Jamaici, Zabavna biblioteka br. 527., Zagreb 1932. Banalno pripovijedanje; pikanterije prišivane već samoj djeci.

Jakšić, Povodom enciklike pape Pija XI. o vaseljenskom saboru efeskom (ćiril.), Sr. Karlovci 1932. Hoće da pobije dokaze za primat rimskoga biskupa, što ih daje efeski sabor.

Kićović, Vasiona (ćiril.), Beograd 1932. Mutna poezija, u kojoj odjekuje panteizam, ateizam, nijekanje lične odgovornosti Vječnom Sudiji.

Krleža, Povratak Filipa Latinovicza, »Minerva« — Zagreb 1932.

Kuzmić, Petronijeve satire, Zagreb 1932. Ovakove prostote nisu ni za zrelije ljude. Pisac ima čudne nazore, tako na pr. da je »boriti se protiv spolnog nagona uzaludno i ludo« (str. 131.); »Nerazumni ili presmioni su bili oni, koji su izumjeli doživotni zavjet čistoće.« (ibid.)

Lareta, Slava Don Ramira (ćiril.), Beograd. Napada na vjeru; zna biti prost.

Londres, Zemlja abonosa, »Nolit« — Beograd 1932. Banalan stil; možda i neke slike iz misija nisu sasvim bez tendencije.

Mandić, Za koru hljeba, Osijek 1932. Bezbožni pogled na društvene anomalije.

Mojić, Oštrijade (pjesme), Sr. Karlovci 1932. Ima previše sjetilnih pjesama, a ostale imaju premalo misli.

Na krunidbi. Almanah crnogorskih srednjoškolaca (ćiril.), Podgorica 1932. »Pjesma jednog pokoljenja« i novela »Bog stvara ljude« infamne su stvari, dostojne ruskog »Bezbožnika«.

Najveći babilonski sanovnik, planetar i lutrijaš sa kartama za gatanje, Zagreb.

Nikolić, Platonska ljubav (ćiril.), Šabac 1932. Te pjesme ne odišu samo »platonskom« nego i nekom drugom ljubavi. Posve je nekršćanski pjevati: »Ja molitve druge ne znam — niti crkve druge koje — Grudi su ti hram mi sveti, — A ikona lice tvoje.« Pa opet: »Još da ljubim usne tvoje rumene — Raja bih se u tom času odreko.«

Pazite! Rim se širi! (ćiril.), Pobožne knjige za narod br. 40. Beograd 1932. Uistinu vrlo »pobožna« knjiga!

Petronijević, Osnovi logike (ćiril.), Beograd 1932. Ima više sudbonosnih zabluda. Tako na pr. ne priznaje duhovnosti pojma, čudno govori o načelu uzročnosti. Nesretno je pisac rastavio logiku od metafizike, jer to dvoje posvema rastaviti nije moguće, a rastaviti ovako kao u njega prosto je nemoguće.

Petrović, U naviljcima, »Minerva« — Zagreb. Pornografija.

Popović, Slike iz alkoholnoga pakla. Dispanser za lečenje alkoholičara — ustanova jugosl. Vel. lože (ćiril.). Na početku — valjda da mu bolje uspije »plemenita, humana« akcija! — ruga se paklu; vjera mu je nešto sasvim obično i prirodno.

Prévost, Julienina udaja, Zabavna biblioteka br. 586., Zagreb 1932.

Rad XIII. redovne skupštine društva »Oganj« za spaljivanje umrlih u Beogradu; izdanje društva »Oganj« br. 16.

Samarićan, »Minerva« — Beograd. Adventistička propaganda.

Sinclair, Glavna ulica, »Nolit« — Beograd. Banalni stil i bezočno napadanje vjere i morala.

Spomenica jugosl. sabora trezvenosti u Kragujevcu 2. V. 1932. god. (ćiril.), Beograd 1932. Slobodnozidarska ekspozitura.

Stefanović, Zapisnik kongresa i referata o naučnoj temi i staleškim pitanjima, Beograd 1932. Prinos g. G. Bogića na pr. se u mnogočemu nikako ne da složiti s kat. moralom.

Stojanović, Biserni venac knj. IV. (ćiril.), Beograd 1932. Sistematski hoće da djecu odgoji u vjerskom indiferentizmu.

Suhotin - Vulić, Istorija starog veka (ćiril.), Beograd 1932. Opreznije govori o Kristu negoli prije, ali zato kod proroka (str. 34.) zabacuje svaki kult (ostaje mu samo »istina«!)

Štromar, Grijeh neznanja i ljubavi, Zagreb 1932. Naturalistička opisivanja seksualnosti; zastupa se krivo načelo.

Tolstoj, Put u život (ćiril.), Narodno delo — Beograd 1932. Tolstojeva filozofija i teologija, koja je protivna pozitivnom kršćanstvu.

Živadinović, Hajduk Veljko (ćiril.), Beograd 1932. Previše spolne analize.

d) Zakoni i sl.:

Aleksandar I. 1921 - 1931. (ćiril.), Beograd 1931.

Cuvaj, Izvještaj komore za trgovinu, obrt i industriju u Zagrebu, Zagreb 1932.

Devečerski, Porezi na promet u kraljevini Jugoslaviji (ćiril.), Beograd 1932.

Cuvaj, Zakon o zaštiti zemljoradnika, uredba o prvoj hrv. štedionici, Zagreb 1932.

Ćurić, Izvod iz krivičnog zakonika kralj. Jugoslavije od 17. I. 1929. (ćiril.), Novi Sad 1932.

Devečerski, Zakon o taksama (ćiril.), Beograd 1932.

Gvoždar, Beograd 1932.

Herenčić, Zakon o izmjenama i dopunama zakona o taksama od 25. III. 1932., Zagreb 1932.

Izvještaj meteorološke opservatorije u Beogradu I. (ćiril.), Beograd 1932.

Izvještaj o radu sokolske župe Osijek za godinu 1931., Osijek.

Izvještaj sarajevske trg. i obrt. komore o privrednim prilikama i radu komore u g. 1930., Sarajevo 1931.

Jurković, Nova trgovačka ljestvica za izračunavanje zarade, Zagreb 1932.

Narodno pretstavništvo kraljevine Jugoslavije — senat i nar. skupština (ćiril.), Beograd 1932.

Nikolić, Naš vrhovni komandant (ćiril.), Nikšić 1932.

Otok Krk, Sušak 1932.

Pahorukov, Zbirka ugovora i konvencija o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima (ćiril.), Beograd 1932.

Matišić, Privredni priručnik, Zagreb 1932.

Posle šestog januara: Prvi Jugosloven, Jugoslavija — nacionalna biblioteka — Zagreb.

Pravila o polaganju majstorskih ispita, Novi Sad.

Pravilnik o banovinskim dažbinama za budžetsku godinu 1932/33., Split 1932.

Spitzer, Zbirka zakona i naredaba tičućih se zdravstva i zdravstvene službe, Zagreb 1932.

Statistika plovidbe na rekama i kanalima kraljevine Jugoslavije za g. 1931. (ćiril.), Beograd 1932.

Škarić, Zakon o državnoj trošarini, Zagreb 1932.

Uredba o izvršenju budgeta savske banovine za g. 1932/33. i naputak za provedbu uredbe, Zagreb 1932.

Zakon o zaštiti zemljoradnika (ćiril.), Nikšić 1932.

UREDNIŠTVO JE PRIMILO:

Album euharistijskoga kongresa, Sarajevo 2. — 5. VI. 1932.

Bajić O. F. M., Sloga među katolicima, preštampano iz »Duh. Života« 1932., br. 4.

de Baumgarten, Saint Vladimir et la conversion de la Russie (str. 136), »Orientalia christiana« Julio-Augusto 1932., Roma 1932.

Buljan N. D. I., Sveta ispovijed (str. 31), »Glasnik presv. Srca Isusova« — Zagreb 1932.

Donat J. S. J., Ueber Psychoanalyse und Individualpsychologie (str. 303), Rauch — Innsbruck 1932. Stoji 10, uvezano 13,50 šilinga.

Drljić R. O. F. M., Spomenica franjevačke klasične gimnazije u Visokom (1882-1932), str. 362, Beograd 1932. Stoji 50 dinara
Facchinetti O. F. M., Le Saint du peuple — Antoine de Padoue (str. 243), Lethielleux — Paris 6e. Stoji 12 franaka.
Gjuka sa Papuka, Iz zlatne požeške doline (str. 8), Zagreb 1930.
Hönisch, Bibliotheca geographica et astronomica, Antiquariatskatalog Nr. 81. (3119 djela odnosno i karata i slika), Leipzig 1932.
Hublet A. S. J., Frais Minois (str. 183), roman za mladež, Desclée de Brouwer — Paris 7e. Stoji neuvezano 7 franaka.
Izdanja Društva sv. Jeronima za g. 1932.:
a) redovita izdanja:
Kalendar »Danica« za g. 1933. Sam stoji za članove 7, za nečlanove 10 d.
Šarić I. nadbiskup, Evanđelist (str. 70),
Šenoa, Barun Ivica (str. 55),
Mandekić, Crvena djetelina (str. 44). Te četiri knjige redovitoga izdanja i još jedna na dar stoji zajedno 20 dinara za članove, 40 za nečlanove.
b) izvanredna izdanja:
Grgec P., Hrvatski Job šesnaestoga vijeka. Život i djela Ivana Karlovića (str. 126),
Katić L, Sveta mala Terezija (str. 64),
Hofmannstahl-Bogdanović, Čovjek (str. 57),
Truhelka J., Palčićev kraljevski let (str. 85). Te četiri knjige izvanrednog izdanja stoje zajedno 20 dinara za članove Društva sv. Jeronima, a za nečlanove 40.
Keilbach V., Zu Husserls phänomenologischem Gottesbegriff, Sonderabdruck aus »Philosophisches Jahrbuch der Görres-Gesellschaft«, Fulda 1932., Bd., 45., Heft 2.
Lauffer, Karl Jakubczyk (str. 100), zbirka »Sonntag-Sonnentag« sv. 13., Breslau. Stoji 0,75, uvezano 1,25 maraka.
Markulin S., O stotoj godišnjici rođenja dra Koste Vojnovića 1832-1932. (str. 11). Posebni otisak iz »Danice« za g. 1933.
Mauriac, Rastavljena, roman knjižnice »Alfa« (str. 209.), Zagreb 1932. Stoji 30, uvezano 40 dinara.
Misijonski koledar 1933. (str. 102), Misijonišče — Domžale. Stoji 10 dinara.
Misijski kalendar 1933. (str. 132), »Katoličke Misije« — Zagreb 1932. Stoji 10 dinara, na svakih 10 komada jedan na dar.
Scheeben, Mysterien des Christentums, 3. izdanje (str. 716), Herder - Freiburg 1932. Stoji 6, uvezano 7,50 maraka.
Vanino M. D. I., Zastupnici modernih znanosti i vjera (str. 30), »Glasnik presv. Srca Isusova« — Zagreb 1932. Stoji 3 dinara.
Vuk-Pavlović P., Ličnost i odgoj (str. 295), Zagreb 1932.
Žuvić N., Nedjelja dan Gospodnji (str. 36), Zagreb 1932. Stoji 2 dinara.

»ŽIVOT« izlazi 10 puta godišnje na 48 stranica. — Urednik: Karlo Grimm D. I. — Vlasnik: Kolegij Družbe Isusove u Zagrebu, A. Alfirević D. I. — Tiskom »Glasnika Srca Isusova« — K. Grimm D. I.